

วรรณคดี และวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน รวมทั้งจากแบบประเมินผลการฝึกสอนของสถาบันการฝึกหัดครูต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น โดยจะเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1

แนวคิดเกี่ยวกับ ความหมาย ความมุ่งหมายของการฝึกสอน และการประเมินผลการฝึกสอน

ตอนที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอน ซึ่งจะประกอบไปด้วย

1. สมรรถภาพทางด้านวิชาการ
2. สมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้
3. สมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับความหมาย จุดมุ่งหมาย และการประเมินผลของการฝึกสอน

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ มีความสำคัญยิ่งในการเตรียมนักศึกษาออกไปสู่อำชีพครู นักศึกษาจะต้องมีประสบการณ์ในห้องเรียนและในโรงเรียนเสียก่อนที่จะออกไปรับผิดชอบในหน้าที่ครู ดังนั้น ในกระบวนการผลิตครูของสถาบันฝึกหัดครูในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันในระดับวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยต่างได้ให้ความสำคัญต่อการจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกงาน ร่วมงาน และ/หรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเป็นส่วนประกอบที่ถือเป็นหัวใจของการ-

ฝึกหัดครูอย่างแท้จริง¹ ซึ่งจะสังเกตได้จากกรณีที่สถาบันเหล่านั้นได้กำหนดการจัดประสบการณ์วิชาชีพ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ที่ให้ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับตามกำหนดเวลา และหน่วยกิตที่ใดระบุไว้ การจัดประสบการณ์วิชาชีพในสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ นั้น บางสถาบันเรียกว่า "การฝึกสอน" บางสถาบันเรียกว่า "การฝึกงาน" หรือบางสถาบันก็ใช้ชื่อว่า "ประสบการณ์วิชาชีพ" หรือ "การฝึกวิชาชีพครู" ซึ่งล้วนแต่มีความหมายในลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้น จึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะพอสรุปได้ดังนี้

ความหมายของการฝึกสอน หรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ คู่มือการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม กล่าวว่า "การฝึกสอนนับเป็นหัวใจสำคัญ และเป็นประสบการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของนักเรียนฝึกหัดครู ทั้งนี้ก็เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีความรู้ในวิชาสามัญ และวิชาชีพ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพปฏิบัติตามหน้าที่ สั่งสอนอบรมศิษย์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตเหมาะสมในสังคม"²

คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู ได้ให้ความหมายของ "การฝึกวิชาชีพครู" ดังต่อไปนี้

1. การสังเกตการณ์ เช่น การสังเกตพัฒนาการของนักเรียน การจัดชั้นเรียน การปกครองชั้น การจัดกิจกรรม และการสอนวิชาต่าง ๆ
2. การเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การไปช่วยจัดอุปกรณ์การสอน การช่วยปกครองชั้นเรียน การช่วยดูแลการจัดกิจกรรม การช่วยตรวจงานนักเรียน
3. การฝึกสอนและฝึกงาน คือ การรับผิดชอบในการสอน การปกครองชั้นเรียน และการฝึกงานในสาขาวิชาที่เรียนมา

¹วิทยาลัยครูสุรินทร์, คู่มือฝึกสอน (สุรินทร์ : สุรินทร์การพิมพ์, 2520), หน้า 2.

²วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, คู่มือนักศึกษาฝึกสอน (พิษณุโลก : โรงพิมพ์ระกูลไทย, 2519), หน้า 19.

ซึ่งประสบการณ์วิชาชีพเหล่านี้ จะมีอยู่ตลอดระยะเวลาที่เรียนวิชาการศึกษาค่าต่าง ๆ (Professional Courses) เช่น วิชาพัฒนาการเด็ก วิธีสอนทั่วไป วิธีสอนวิชาเฉพาะ วิชาการประเมินผล วิชาเทคโนโลยีในการสอน เป็นต้น¹

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า "ประสบการณ์วิชาชีพ" ไว้ดังนี้

ประสบการณ์วิชาชีพ เป็นคำที่คณะครุศาสตร์เริ่มใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Professional Experience" เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ เป็นประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลในระดับ หรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงได้รับโอกาสให้ทำการสังเกตการณ์การเรียนการสอน รวมมือทำงาน ฝึกทำการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครูเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอน²

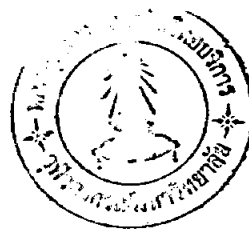
และนอกจากนี้ "ประสบการณ์วิชาชีพ" ยังได้กำหนดให้มีในหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นลักษณะวิชาดังที่เขียนไว้ในหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. 2515 ว่า

การสังเกต และฝึกทำงานในวิชาชีพ หรือการฝึกงานในสนามประสบการณ์ การประชุมพิเศษ ก่อนออกไปหาประสบการณ์วิชาชีพ การปรับปรุงบุคลิกลักษณะของผู้ที่จะเป็นครู และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา การปฏิบัติตนอันเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ชุมชน และอุดมคติในแต่ละวิชาชีพ การฝึกสอน และ/หรือการปฏิบัติงานประจำในสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมเสริมวิชาชีพนั้น ๆ ด้วย³

¹คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, "โครงการสงนินิต นักศึกษาออกไปฝึกวิชาชีพครู," 2521 (เอกสารอัคราเนา เย็บเล่ม), หน้า 1.

²อัจฉรา ประไพตระกูล และคณะ, ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2520 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 1

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

ส่องศรี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี กล่าวว่า "การฝึกสอนเป็นประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกับการสอน กล่าวคือ นักเรียนครูที่ทำการสอนใดก็ควรจะไปปฏิบัติการสอนใดที่พอควร แต่ในบางครั้งหากวางแผนสอนไว้ไม่พอ ความสำเร็จในการฝึกสอนของนักเรียนครูก็ไม่อาจจะเป็นกรณีใดคาดคะเนความสำเร็จในการทำการสอนจริง ๆ ไปได้"¹

เกษม สุกหอม อ่างในหนังสือการฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลกว่า "การฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา หรือนิสิตในสถาบันการฝึกหัดครูใด ๆ เป็นตอนที่สำคัญที่สุด และมีความหมายที่สุดของการศึกษาวิชาครู เป็นตอนที่สร้างครูแต่ละคนให้เป็นครูที่ดียิ่งขึ้น เพราะเป็นระยะที่นิสิตได้ฝึกหัด ได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นพิเศษ นอกเหนือจากที่เคยได้ศึกษาค้นคว้าจากห้องเรียน และเป็นประสบการณ์ตรงที่นิสิตจะศึกษาจากห้องเรียนไม่ได้ นิสิตต้องออกไปเผชิญกับสภาวะต่างๆ ของแต่ละโรงเรียนซึ่งไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านการจัดชั้นเรียน การจัดการ การนิเทศ การบริหารงาน การคัดเลือกนักเรียน วิธีการสอนต่าง ๆ รวมทั้งการตระเตรียมโครงการต่าง ๆ ล่วงหน้าของโรงเรียน นิสิตย่อมได้พบเห็นหรืออาจได้มีส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ในโรงเรียนฝึกสอน"²

นพพร พานิชสุข ได้ให้ความหมายของประสบการณ์วิชาชีพในแง่ของการฝึกสอนไว้ว่า "การฝึกสอน คือ ประสบการณ์ตรงที่มหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับนักเรียน โรงเรียน คณะอาจารย์ ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในอันที่จะเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูต่อไปในอนาคต"³

¹ส่องศรี ชูติวงศ์ และสวัสดิ์ สุคนธรังษี, "การนิเทศการสอน," วิทยากร, ปีที่ 61 ฉบับที่ 7 (กันยายน 2505), หน้า 550.

²เกษม สุกหอม, การฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก (วิทยานิพนธ์เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษา 2514), หน้า 1.

³นพพร พานิชสุข, คู่มือการฝึกสอน (ม.ป.ท. : 2522), หน้า 7.

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ก็พอจะยืนยันได้ว่า "ประสบการณ์วิชาชีพ" หรือ "การฝึกสอน" นั้น เป็นหัวใจของการฝึกหัดครูอย่างแท้จริง เนื่องจากมุ่งเตรียมนักศึกษาครูให้เป็นครูที่มีคุณค่าของสังคม และเป็นโอกาสที่นักศึกษาครูจะได้รับประสบการณ์ตรง พบสถานการณ์ พบปัญหา และวิธีแก้ปัญหา ทดลองทฤษฎีที่เรียนมา พัฒนาโรงเรียนและชุมชน ดังคำกล่าวของ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ที่ว่า

การฝึกสอนเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันผลิตครูระดับต่าง ๆ ที่จะพยายามจัดให้นิสิต นักศึกษาฝึกสอนให้นำเอาทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมดที่เรียนมาไปปฏิบัติ เพื่อให้ได้เข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก เกิดความมั่นใจในตนเอง มีความคิดกว้างขวาง และริเริ่มในการทำงาน เขาใจบทบาทความเป็นครู โดยการได้ปฏิบัติจริง รู้จักเลือกใช้วิธีสอนให้ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เรียนรู้ระบบการจัดบริหารการศึกษาในโรงเรียน ทำงานร่วมกับนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนอาชีพต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี¹

นั่นแสดงว่า การฝึกสอนเป็นประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกับการสอนการวางแผนการฝึกสอนหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบควรได้ตระหนักเป็นอย่างยิ่ง เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนของนักศึกษา และการเป็นครูที่ดีต่อไปในอนาคต ดังนั้น การฝึกสอนจึงถือเป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่สถาบันฝึกหัดครูทุกระดับจะขาดหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการฝึกสอนหรือการจัดประสบการณ์วิชาชีพ มีความจำเป็นต่อระบบการผลิตครู ดังนี้คือ

1. การฝึกสอนเป็นการนำความรู้จากสถาบันฝึกหัดครูมาใช้
2. ช่วยให้นิสิต นักศึกษา ได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ครู สภาพห้องเรียน ทำให้ทราบปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างดีก่อนจะออกไปสอน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, "แนวคิดในการจัดการนิเทศการฝึกสอน," เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชา 416 608 การนิเทศการฝึกสอน, แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (อัครสำเนา).

3. เป็นสิ่งที่วัดคุณภาพโครงการฝึกสอน จะทำให้สถาบันฝึกหัดครูได้ทราบถึง ขอบครองของตนเอง และทำการปรับปรุงการฝึกสอนให้ดีขึ้น อันนี้ครูเป็นกระบอกเงาส่องว่า งานของสถาบันฝึกหัดครูได้ผลแค่ไหน คือ การฝึกสอนในสถาบันฝึกหัดครูจะสะท้อนให้เห็นผลของ การสอนของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูว่า ควรจะแก้ไขปรับปรุงการสอนของตนเอง

4. การฝึกสอนเป็นการเสริมสร้าง พัฒนาบุคลิกภาพ ปรับปรุงตนเองให้ เหมาะสมกับภาวะของการเป็นครู

5. การฝึกสอน ทำให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จัก และเข้าใจคุณภาพของงานครู และสภาพชีวิตของชุมชนที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร¹

จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน หรือประสบการณ์วิชาชีพ

การบริหารงานที่ดีย่อมต้องมีจุดมุ่งหมายอันแน่นอนแจ่มชัด แม้ว่าจุดมุ่งหมายจะเป็น สิ่งที่อาจปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมได้เสมอก็ตาม แต่จุดมุ่งหมาย ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินงานทุกสาขา เป็นสิ่งที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงาน และการอุดหนุนขององค์กร² ดังนั้น ในการจัดการฝึกสอน หรือประสบการณ์วิชาชีพก็จำเป็น ต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนเช่นกัน เพื่อเป็นแนวกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้ไป สู่เป้าหมายอย่างถูกต้องและได้ผล ซึ่งการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้น สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า ควรเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร หรือหัวหน้างาน และลักษณะของจุดมุ่งหมายที่คั้นั้น ควรจะมีลักษณะต่อไปนี้ คือ

¹ไอจรรยา ประไพตระกูล, "การฝึกสอนและนิเทศการสอนนักศึกษาฝึกหัดครู,"

เอกสารทางวิชาการ รวมคำบรรยายและบทความจากการสัมมนา รองอธิการฝ่ายวิชาการ

ของวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ระหว่างวันที่ 27 - 29 พฤศจิกายน 2520 (กรุงเทพมหานคร :

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2521), หน้า 40.

²สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, แก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2521), หน้า 85.

1. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายนั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการของหน่วยงาน และบุคคลที่อยู่ในหน่วยงานนั้น
2. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายนั้นต้องชัดเจน และเป็นไปได้
3. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายนั้นต้องมีเหตุผล
4. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายนั้นต้องมีลักษณะพอดี และเหมาะสมกับระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และต้องสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานด้วย เพื่อลดการซ้ำแย้งให้เหลือน้อยที่สุด
5. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายจะต้องไม่สูง หรือยากจนเกินไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความพอใจ
6. เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายนั้นต้องกระต๊กรัด มีลักษณะกำหนดเป็นมาตรฐาน ไม่ใช่ข้อความหรือคำนิยามอย่างใดอย่างหนึ่งในหน่วยงาน¹

สำหรับจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ พอลจะสรุปรวบรวมได้ดังนี้

จาก "โครงการส่งนิสิตนักศึกษาออกไปฝึกวิชาชีพครู" ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า

การฝึกสอนและการฝึกงาน มีความมุ่งหมายอันสำคัญของการฝึกสอนนี้ เพื่อเป็นการฝึก และประเมินผลว่า นิสิตนักศึกษาคนนั้นจะมีความสามารถเป็นครูที่ศิไคหรือไมใในอนาคต ฉะนั้นสถาบันฝึกหัดครูส่วนมากจะไม่มีเกรคให้ แต่มใใรับรองผลวใ มีจุดเคนและจุดอ่อนอะไรใใวใง หากวใผลการประเมินไมเป็นทใพอใจ ก็จะมีให้การฝึกสอนนาคใไปอื่กระยะหนึ่ง และถใหากปรากฏวใ เมื่ใคใฝึกสอนตใไปนาคใพอสมควรแล้วใงไมคใขึ้น เขาจะแนะนำใให้เปลี่นอาชีพหรือย้ายไปศึกษาใในวิทยาลัยอื่นเลใยที่ใคใยว ในบางคุร้งหรือบางโอกาสสถาบันฝึกหัดครูก็จะมีกำหนดใให้นักศึกษาออกไปฝึกสอนควบคุนกับการฝึกงานควว²

¹ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, หน้า 87.

² คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู, "โครงการส่งนิสิตนักศึกษาออกไปฝึกวิชาชีพครู," หน้า 1.

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายเบื้องต้น เพื่อให้บัณฑิตได้ทดลองนำทฤษฎีทางวิชาครุศาสตร์ และความรู้ ความเข้าใจทางวิชาการมาใช้สอนนักเรียนให้ได้ผลดี นิสิตฝึกสอนจะได้เรียนรู้ว่ามีอะไรบางอย่างที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน และเป็นโอกาสที่จะพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะ และความสำเร็จของงานทางวิชาชีพครู โดยเริ่มต้นอย่างถูกต้องตามแบบฉบับที่สมควร ความมุ่งหมายขั้นรองต่อมาก็คือ ผลดีต่าง ๆ อันเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการฝึกสอนนี้มีประโยชน์มาก จากผลการสังเกตปรากฏว่า การวิจัยทางการศึกษา และข้อคิดเห็นใหม่ ๆ จากสถาบันครู มักนำมาปฏิบัติ ซึ่งนับว่าเป็นการช่วยปรับปรุงสถาบันการศึกษาในทางอ้อมอีกด้วย¹

นอกจากนี้ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้อีก คือ เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตฝึกสอน :

1. ได้ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับนักเรียน
2. ได้ศึกษาการจัด และการบริหารโรงเรียนอย่างใกล้ชิด
3. ได้เห็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน และถึคค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นราย ๆ ไป
4. ได้ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้รับมา และรู้จักยืดหยุ่นบ้าง โดยอาศัยปัญหาที่เกิดขึ้น และความจริงที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นรากฐาน
5. ปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะเป็นครู
6. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตฝึกสอน นักเรียน ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถาบันฝึกสอน

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประสบการณ์วิชาชีพ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 7.

7. เผยแพร่เกียรติคุณ และชื่อเสียงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และของนิสิตเอง โดยยึดมั่นในการทำความดี ในด้านการศึกษาปฏิบัติงาน และการปรับตัวให้เข้ากับครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน

8. ดำเนินงานภายใต้ระเบียบข้าราชการครู และการนิเทศของทางสถาบันฝึกสอน และทางคณะกรรมการ

9. ส่งเสริมความเจริญงอกงามบางส่วนของตัวเอง เพราะในการช่วยผู้อื่นเจริญเติบโตขึ้น นิสิตมีโอกาสช่วยตัวเองได้มาก

10. แสดงความเป็นผู้นำในชั้นที่สอน โดยการทำหน้าที่เป็นครูของนักเรียน ขณะเดียวกันก็ได้แสดงความเป็นผู้ร่วมงานที่ดี โดยช่วยเหลือเพื่อนนิสิต และอาจารย์ช่วยฝึกสอน ทำหน้าที่สอนนักเรียน

11. ได้ศึกษาความเข้มแข็ง และความอ่อนแอในเรื่องบุคลิกภาพของตนเอง และเพื่อนนิสิตด้วยกัน โดยความสัมพันธ์กับนักเรียนที่ฝึกสอน

12. ได้ฝึกตัวปฏิบัติปฏิบัติงานสม่ำเสมอ โดยมีการเตรียมงาน และรู้จักแบ่งเวลาทำงานได้เหมาะสม¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้ นักศึกษาได้นำสิ่งที่เรียนในวิชาการศึกษา จิตวิทยา และวิธีสอนไปทดลองปฏิบัติ เป็นการประสานระหว่างภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ นักศึกษาอาจปรับปรุงแก้ไข ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงก็ได้

2. เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองสอนภายใต้การนิเทศ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7 - 8.

3. เพื่อให้นักศึกษาได้มีชีวิตในห้องเรียน และโรงเรียนจริง ๆ คุณเคยกับบรรยากาศ เข้าใจในหน้าที่ของครู คุณเคยกับนักเรียน ศึกษาและใช้ชีวิตอุปการจากแหล่งต่าง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียน และชุมชนที่ไปทำการสอน

4. เพื่อให้นักศึกษาได้ประเมินตนเองว่า มีความเหมาะสมในการเป็นครู หรือไม่เพียงใด ซึ่งจะประเมินในค่านบุคลิกภาพ ความรักเด็ก ความต้องการของเด็ก ความภูมิใจในอาชีพ ความตั้งใจจะส่งเสริมอาชีพให้ก้าวหน้า เป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้สร้างบุคลิกภาพของครูให้แก่ตนเองด้วย¹

จุดมุ่งหมายของการฝึกสอนของ อบรม สนิทบาล และ จรูญ สนั่นมณี มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีโอกาสทดลองหลักการ และวิธีสอนต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จากวิทยาลัยครู และตำราวิชาการศึกษา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ให้มีโอกาสนำทฤษฎีเหล่านั้นมาทดลองปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการที่ดี โดยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พบเห็นในการปฏิบัติ

2. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการสอน

3. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับ ธรรมชาติ ความเจริญเติบโต ตลอดจนการเจริญรูของเด็กล้วนจะช่วยให้การเป็นครูเป็นไปด้วยดี

4. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ครูผู้ร่วมงาน ตลอดจนเด็กนักเรียน

¹หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, "โครงการปรับปรุงการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท," เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 205 (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521), หน้า 1 - 2.

5. เพื่อให้โอกาสนักศึกษาฝึกสอนได้เห็นความสามารถ และจุดอ่อนของตนเอง ทั้งในการสอน และการอยู่ร่วมกับเด็ก เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม แก้ไข และปรับปรุง อันจะเป็นผลดียิ่งสำหรับการเตรียม เพื่อความเจริญในอาชีพครูในเวลาต่อไป
6. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนเกิดความเชื่อมั่นในหน้าที่ครู
7. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจในหน้าที่ของครูที่มีต่อสังคม¹

พริษฐ์ ทันทากินทร์ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไว้ว่า "การฝึกสอนของนิสิตนั้น เพื่อต้องการให้นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงภายใต้การนิเทศของอาจารย์ผู้มีความสามารถในการสอนมาแล้ว โดยที่นิสิตได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้เห็นหลักการทางจิตวิทยา ปรัชญา สังคมวิทยา มีส่วนในการเป็นรากฐานในการจัดการศึกษาได้อย่างไร

นอกจาก นิสิตจะได้ทำการสอนในสถานการณที่เป็นจริงแล้ว การฝึกสอนยังมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ อีก คือ

1. ช่วยให้เกิดความเข้าใจงานด้านธุรการของโรงเรียน ซึ่งมีหลายอย่างที่ไม่ได้สอนในวิทยาลัย หรือวิทยาลัยไม่สามารถสร้างทักษะในธุรการเหล่านั้นได้
2. ช่วยให้ได้เป็นผู้นำในกิจกรรมนักเรียนได้
3. ช่วยให้ได้ทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนในฐานะเพื่อนร่วมงาน
4. ช่วยให้เกิดความสนใจ และทักษะในการทำงานร่วมมือติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน ทั้งในค่านส่วนตัวและด้านสังคม เช่น ร่วมการประชุมสมาคมผู้ปกครอง และครู
5. ช่วยให้ผู้รู้จักทำงานร่วมมือกับชุมชน¹

¹อบรม สิบกษาล และจรรยา สอนเลมิต, คู่มือนักศึกษาฝึกสอน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญพัฒน์, 2517), หน้า 1.

²พริษฐ์ ทันทากินทร์, ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันผลิตครู (วิทยานิพนธ์ เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ โทคำรงค์ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2511), หน้า 56.

โสว เพื่อองวิทยารัทน์ และคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษามีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กจริง ๆ โดยการนำความรู้ และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาในวิชาการศึกษา ไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะในการสอนเด็ก
2. เพื่อให้นักศึกษามีโอกาสคุ้นเคยกับชีวิตความเป็นอยู่ของโรงเรียนจริง ๆ จะได้เข้าใจสภาพของโรงเรียน มีส่วนรวมกิจกรรมของโรงเรียน จะได้เข้าใจหน้าที่ครู และความรับผิดชอบของครูดีขึ้น
3. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจสภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และมีส่วนร่วมกิจกรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. เพื่อให้นักศึกษาได้สร้างเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจารย์นิเทศก์ ผู้ปกครองเด็ก และบุคคลทั่วไป
5. เพื่อเป็นโอกาสให้นักศึกษาจะได้สร้างเสริมสมรรถภาพในการเป็นครู สร้างทัศนคติ และความรู้อันดีถึงอาชีพครู¹

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เสนอวัตถุประสงค์ในการฝึกงาน และฝึกสอน ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านการสอน
2. เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำทางการศึกษา และการพัฒนาในท้องถิ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹โสว เพื่อองวิทยารัทน์ และคณะ, คู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูนครราชสีมา เอกสารวิชาการแผนกฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2522, หน้า 3 - 4, (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

3. เพื่อให้มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่พึงประสงค์ต่ออาชีพครู
5. เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน¹

วิทยาลัยครูอุตรธานี เสนอจุดมุ่งหมายในการสอนดังนี้

1. นำทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาปฏิบัติ โดยเฉพาะในด้านหลัก และวิธีสอน
2. มีความสามารถในการสอน
3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก
4. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะครู
5. ใฝ่รู้กับบทบาท และหน้าที่ของการเป็นครู
6. ได้เข้าใจงานบริหารของโรงเรียน โดยเฉพาะด้านธุรการของโรงเรียน

ซึ่งวิทยาลัยมีอาจจัดประสบการณ์ตรงในเรื่องนี้ได้

7. เรียนรู้อัตนวิสัยของบุคลิภาพของตน และปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมขึ้น
8. มีโอกาสเห็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน และรู้จักวิธีการแก้ปัญหา
9. มีประสบการณ์ในการปกครองชั้นเรียน
10. มีความสามารถในการเป็นผู้นำกิจกรรมนอกหลักสูตรได้
11. รู้จักทำงานร่วมกับชุมชน และเป็นผู้นำสังคมได้อย่างเหมาะสม
12. ได้เกิดความเข้าใจตนเอง ที่จะปฏิบัติหน้าที่ครูต่อไป²

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คู่มือฝึกงาน เอกสารทางวิชาการ, 2523, หน้า 2 (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

²วิทยาลัยครูอุตรธานี, คู่มือฝึกสอน อุตรธานี : โรงพิมพ์อักษรศิลป์, ม.ป.ป., หน้า 1 - 2.

ศูนย์ปฏิบัติการวิชาชีพครู ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูยะลา โคนโยบาย
จุดมุ่งหมายในการสอนดังนี้

1. เพื่อให้ให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรงในค่านการสอน โดยการนำเอาความรู้
และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนทดลองปรับปรุงวิธีการของตนให้มี
ประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของโรงเรียน และมีโอกาส
ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจหน้าที่ และความรับผิดชอบของครู
3. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และมีโอกาส
ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน
กับชุมชน
4. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. เพื่อให้ให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู และนำเอาจรรยาบรรณมา
ถือเป็นหลักปฏิบัติ¹

ฝ่ายฝึกการสอน และบริการการศึกษา วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม เสนอจุดมุ่งหมายใน
การฝึกสอน ดังนี้

1. เพื่อให้ให้นักเรียนฝึกหัดครูได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กจริง ๆ
โดยการนำเอาความรู้ และทฤษฎีต่าง ๆ จากวิชาการศึกษาไปใช้ในภาคปฏิบัติ
2. เพื่อให้ให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความสามารถในการศึกษา เกี่ยวกับความเจริญ
เติบโตและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็กอันจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของครู
เป็นไปด้วยดี

¹ศูนย์ปฏิบัติการวิชาชีพครู ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูยะลา, คู่มือ
การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เอกสารประกอบการเรียนวิชา การศึกษา 9, ศึกษา 234,
ศึกษา 434.

3. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความสามารถและทักษะในการสอน การจัดการบริหารการศึกษา การปกครองโรงเรียน และการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน
4. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ นักเรียนในชั้นและในโรงเรียน
5. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูได้เห็นความสามารถ และข้อบกพร่องของตน ทั้งในด้านการสอน และการปกครองของนักเรียน
6. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูได้มีโอกาสเห็นปัญหาที่แท้จริงของการศึกษา โรงเรียน และรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา
7. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครู เข้าใจถึงสภาพของโรงเรียน ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน และชุมชนด้วย
8. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูเกิดความมั่นใจในหน้าที่ครู ก่อให้เกิดเจตคติ และความรับผิดชอบที่ดีต่ออาชีพครู¹

วิทยาลัยครูนครสวรรค์ เสนอจุดมุ่งหมายว่า

1. เพื่อให้นักเรียนฝึกสอน ได้มีโอกาสทดลองหลักการ และวิธีการสอนต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จากสถานศึกษา และจากตำราวิชาชีพการศึกษา
2. เพื่อให้นักเรียนฝึกสอนมีทักษะในการสอน
3. เพื่อให้นักเรียนฝึกสอน มีความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ ความเจริญเติบโต ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็ก อันจะช่วยในการเป็นครูให้เป็นไปได้อย่างดี

¹ฝ่ายฝึกสอนและบริการการศึกษา วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, การฝึกสอน เอกสารสัมพันธ์ (พิษณุโลก : แผนกเอกสารและตำรา, 2517), หน้า 1 - 2.

4. เพื่อให้เด็กเรียนฝึกสอน มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ครูผู้ร่วมงาน ตลอดจนเด็กนักเรียนในชั้น

5. เพื่อให้โอกาสนักเรียนฝึกสอนได้เห็นความสามารถ และจุดอ่อนของตนทั้ง ในการสอนและการอยู่ร่วมกับเด็ก เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม แก้ไข และปรับปรุงอันจะเป็น ผลดียิ่ง สำหรับการเตรียมเพื่อความสำเร็จในอาชีพครูในเวลาต่อไป

6. เพื่อให้เด็กเรียนฝึกสอน เข้าใจหน้าที่ครูที่มีต่อสังคม

7. เพื่อให้เด็กเรียนฝึกสอน เกิดความมั่นใจในหน้าที่ของครู¹

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เสนอความมุ่งหมายของการฝึกสอนดังนี้

1. ให้นักเรียนฝึกหัดครู มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กจริง ๆ โดยการ นำความรู้ และทฤษฎีต่าง ๆ ไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะในด้านการสอนนักเรียน

2. ให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความเข้าใจในสภาพของโรงเรียน และชุมชนในเมือง รู้จักศึกษาปัญหา และสามารถหาทางแก้ไขปัญหานั้นได้

3. ฝึกให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

4. เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู²

¹หมวดนิเทศการฝึกสอน ฝ่ายการฝึกหัดครู และบริการการศึกษา วิทยาลัยครูนคร- สวรรค์, คู่มือการฝึกสอน (นครสวรรค์ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 1.

²วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, คู่มือฝึกสอน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สามมิตร, 2516), หน้า 1 - 2.

ชาตรี ศิรินาม และคณะ เสนอจุดมุ่งหมายในการฝึกสอนดังนี้

ก. วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้ให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวิชาชีพครู
2. เพื่อให้ให้นักศึกษาได้พบ และเผชิญปัญหาจริงในการฝึกสอน
3. เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรับผิดชอบตนเอง
4. เพื่อให้ให้นักศึกษา และอาจารย์ได้มีโอกาสทำวิทยุ และหลักการทาง

การศึกษาไปทดลองปฏิบัติ

5. เพื่อสร้างศรัทธา และเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู

ข. วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์การสอน และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา และสภาพแวดล้อม

2. เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถวางแผนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

4. เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีความสามารถเป็นผู้นำในท้องถิ่นและชุมชนได้

5. เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานในชั้นเรียน และงานอื่นของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

6. เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถนำเอาทฤษฎีทางการศึกษาที่เรียนมาไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้¹

¹ชาตรี ศิรินาม และคณะ, คู่มือการฝึกสอน วิทยาลัยครูจันทระเกษม, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตการพิมพ์, 2522), หน้า 3 - 4.

วิทยาลัยครูเชียงใหม่ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนพอสรุปได้ 3 ประการ
ใหญ่ ๆ คือ

1. ให้นักศึกษานำหลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนในห้องเรียนไป
ปฏิบัติจริง

2. ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกสอน

3. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติในการเป็นครู¹

เชิญ วีระฉายา กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอน ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอน โดยนำเอาความรู้
และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนรู้จากสถานศึกษาไปทดลองใช้ภาคปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดทักษะในการสอน

2. เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีความรู้ ความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ
พฤติกรรม ความเจริญเติบโต และการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เป็นครูที่ดีทั้งในด้านการสอน
และการปกครอง

3. เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะได้ออกจากเพื่อน
ร่วมงาน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และประชาชนในโรงเรียนที่ตนออกไปฝึกสอนอยู่

4. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสสำรวจความสามารถ และจุดอ่อนของตน ทั้งใน
ด้านการสอน และการอยู่ร่วมกับเด็ก เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม แก้ไข ปรับปรุง อันจะเป็นผลดี
ยิ่งสำหรับการเตรียม เพื่อดำเนินงานอาชีพครูในเวลาต่อไป

5. เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจบทบาทของครู และบทบาทของโรงเรียน

¹ วิทยาลัยครูเชียงใหม่, คู่มือการฝึกสอน และระเบียบการฝึกสอน. แผนกฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ, 2522 (เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม), หน้า 1.

6. เพื่อให้นักศึกษาได้มีทักษะในการเป็นผู้นำของชุมชน และมีความสามารถในการพัฒนาชุมชน

7. เพื่อให้นักศึกษาได้สร้างสมเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู และความเป็นครู¹

กุลชลี องค์ศิริพร กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการฝึกสอนว่า

1. เพื่อให้ศึกษารูจักนำความรู้ภาคทฤษฎีไปค้ดแปลงไปใช้ในภาคปฏิบัติ
2. เพื่อให้ศึกษาได้เห็นสภาพที่แท้จริงของนักเรียน
3. เพื่อฝึกความรับผิดชอบงานหน้าที่ครู
4. เพื่อให้รู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สำรวจตนเองว่า มีความเหมาะสมกับอาชีพ

ครูหรือไม่

6. เพื่อให้มีประสบการณ์ด้านการสอน
7. เพื่อให้มีความเข้าใจอันดีต่อนักเรียน
8. เพื่อให้เข้าใจถึงหน้าที่อันแท้จริงของโรงเรียน อันมีต่อเด็กและชุมชน
9. เพื่อช่วยให้ได้เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะนำแหล่งวิชา หรือวิทยากรมาใช้ให้

เป็นประโยชน์

10. เพื่อให้รู้จักวิธีการทดสอบ ความมอองงามของเด็กในด้านต่าง ๆ²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹เชิญ วีระฉายา, การฝึกสอนและการนิเทศการสอน, ม.ป.ป., ม.ป.ท., หน้า 7 (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

²กุลชลี องค์ศิริพร, คู่มือฝึกสอน เอกสารประกอบการสอน, 2521, หน้า 1 (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

ฮาร์โรลด์ พี. อาดัม และ แฟรงก์ จี. ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) ได้ให้ความเห็นว่า การฝึกสอนเป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพชั้นสูง (Professional) ให้แก่นักศึกษา ยึดถือเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกสอนเป็นหลักปฏิบัติ สำหรับการประกอบอาชีพครู แต่อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการฝึกสอนนั้น ต้องการฝึกให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักตนเองว่ามีความสามารถในด้านใดบ้าง และควรปรับปรุงในด้านใดบ้าง¹

เอ็ดเวิร์ด เอ. พีเรส (Edward A. Pires) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการที่ยูเนสโกได้จัดให้สถาบันฝึกหัดครูภาคพื้นเอเชีย มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (University of the Philippines) ทำการสำรวจแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการฝึกหัดครูในสถาบันฝึกหัดครูประถมศึกษาในทวีปเอเชีย โดยการส่งแบบสอบถามไปยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย รวม 16 ประเทศ ผลจากการศึกษาครั้งนี้สรุปวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนเป็น 6 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมดที่เรียนมาปฏิบัติ
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจที่ดี และสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวาง และมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
4. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของครู เมื่อออกไปปฏิบัติงาน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของการเป็นครูฝึกสอน

¹ Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principle of Student Teaching (New Jersey: American Book Company, 1956), pp. 4 - 6.

5. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครูที่จะต้องปฏิบัติ โดยให้เขามีโอกาสคุ้นเคยกับสภาพที่เป็นจริง และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

6. เพื่อพัฒนาครูฝึกสอนในเรื่องทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี¹

จอห์น คัมบลิว เดวอร์ (John W. Devor) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนว่า

1. ให้นักศึกษาฝึกสอนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้าง และการจัดระบบการศึกษา

2. ให้นักศึกษาได้ปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต

3. ให้นักศึกษาได้ฝึกการนำเทคนิค วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไปทดลองใช้

4. ให้นักศึกษามีความสามารถในการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน

5. ให้นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น

6. ให้นักศึกษาฝึกใช้เทคนิคการวัดผล และประเมินผล²

¹ Edward A. Pires, Student Teaching in Primary Teacher Training Institution in Asia (Bangkok: Unesco Regional Office of Education in Asia, 1969), pp. 8 - 9.

² John W. Devor, The Experience Student Teaching (New York: McMillian Company, 1970), pp. 6 - 9.

จากจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ หรือการฝึกสอน จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องและเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ ต้องการให้นักศึกษาไ้ทำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนในห้องเรียนไปใช้ปฏิบัติจริง ต้องการให้นักศึกษาได้ตรวจสอบความสามารถ บุคลิกภาพของตน ตลอดจนเจตคติของการเป็นครู เพื่อการปรับปรุงแก้ไขก่อนออกไปประกอบอาชีพจริง ๆ ทั้งยังต้องการฝึกให้นักศึกษาฝึกสอนได้รู้จักแก้ปัญหา สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลการฝึกสอน

การประเมินผลการฝึกสอนของครู นับว่าเป็นความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นขบวนการที่ช่วยตัดสินความมีประสิทธิภาพในการสอน ผลของการประเมินจะช่วยทำให้ครูได้เห็นภาพสะท้อนว่า ตนเป็นครูอย่างไร ทำหน้าที่ใดครบถ้วน และเต็มความสามารถแล้วหรือยัง มีส่วนใดบกพร่อง และสมควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้การเรียนของนักเรียน และการสอนของครูบรรลุเป้าหมายตามต้องการ¹ ดังนั้น ถ้าครูผู้สอนได้มีการประเมินผลการสอนเป็นระยะสม่ำเสมอแล้ว ย่อมเป็นที่เชื่อได้ว่า การสอนของครูต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้น การประเมินผลการสอน คือ การประเมินผลงานความสามารถของครู โดยมีขั้นตอนในการประเมิน

วิจิตร วรุศบางกูร กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ และ สุปิชาญา ธีระกุล กล่าวว่า การประเมินผลในการนิเทศการศึกษาว่า การติดตามผลงานในการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการวางแผน เพื่อต้องการทราบว่า ผู้รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในแผนงานที่วางไว้ ได้นำข้อตกลงไปปฏิบัติจริงเพียงไร ได้ผลมากน้อย มีอุปสรรค หรือมีปัญหอะไรบ้าง ซึ่งเป็นหนทางที่จะร่วมกันช่วยแก้ไขให้การปฏิบัติงานได้ผลสมความมุ่งหมายที่วางไว้ หลักของการประเมินผลงานที่ควรมุ่งเน้นคือ

¹อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," ในการสอนและการวัดผลการศึกษา (ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 85.

1. การประเมินผลต้องทำติดต่อกัน และทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดูว่างานที่ทำไปแล้วนั้นได้ผลเพียงใด หากมีปัญหาหรือข้อบกพร่องจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ทันที่
2. การประเมินผลต้องเป็นงานที่ร่วมกันทำ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ
3. การประเมินผลจะต้องยึดถือจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นมาตรฐาน สำหรับทราบว่วิธีการนั้น ๆ ใช้ได้ผลหรือไม่
4. ในการประเมินผล ควรดำเนินการเป็นแบบประชาธิปไตยที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ จะต้องฟังความคิดเห็นของบุคคลในคณะเท่าเทียมกัน แบ่งงานกันทำ มีการรับผิดชอบในผลงานเท่ากัน
5. จะต้องประเมินผลทุกด้าน เช่น ด้านการบริหาร ด้านตัวบุคคล ด้านประสานงาน และด้านอื่น ๆ ด้วย หมายความว่า จะต้องวัดหลาย ๆ ด้าน
6. ควรจัดให้สมาชิกวัดตนเอง และผลงานของกลุ่มของตนเองด้วย เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา คือ วัดหลายแบบ
7. ควรกำหนดการเลือก และการใช้เทคนิคการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ชัดเจนพอที่สมาชิกในโครงการจะนำไปใช้ และสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับสมรรถภาพการปฏิบัติงานของตน นั่นคือ ให้สามารถยืดหยุ่นได้
8. จะต้องเตรียมวิธีการบันทึกผลการประเมินไว้เป็นหลักฐาน และเป็นการสรุปผลการประเมินไว้ในที่แห่งเดียวกัน ศึกษาง่าย พิจารณาง่าย เป็นเอกสารที่นำไปอ้างอิงเพื่อปรับปรุงโครงการในขั้นต่อไป
9. การประเมินผลโครงการนี้เทศ ควรอยู่บนรากฐานแห่งความเป็นจริง
10. ควรเลือกเครื่องมือ เครื่องใช้ในการประเมินให้เหมาะสมกับสภาพการณ์
11. การประเมินผลโครงการนี้เทศ ควรจะง่ายแก่การเข้าใจ
12. ควรพิจารณาประเมินสิ่งที่เมื่อประเมินได้ข้อมูลมาพิจารณาแล้ว สามารถนำมาปรับปรุงโครงการนี้เทศให้ดีขึ้น

13. การประเมินผลโครงการนิเทศการเป็นส่วนหนึ่งของงานนิเทศการศึกษา¹

บุญญ์ สาธร เสนอขบวนการในการประเมินผลงานออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลงานให้แน่นอนว่า มีความต้องการประเมินผลงานด้านใด

2. กำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินผลงาน

3. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ

4. แปลผลของข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้²

ข้อมูลต่าง ๆ มีความสำคัญในการประเมินผลการฝึกสอน การนำข้อมูลที่ได้อามาแปลผล ถ้าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องกับสภาพความเป็นจริง ผลที่ได้จะทำให้ประสิทธิภาพการสอนของครูก็มากยิ่งขึ้น อุทุมพร ทองอุไทย กล่าวว่า ข้อมูลที่จะใช้สำหรับการประเมินผลการสอน จำแนกออกเป็นข้อมูลทางค่านิยมวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของวิชาโดยเฉพาะ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องเนื้อหา และแหล่งความรู้ทางวิชาการ³

อุทุมพร ทองอุไทย เสนอรูปแบบของข้อความ เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการประเมินผลการสอนของครูไว้ดังนี้

1. เกี่ยวกับการประเมินผลของวิชาโดยทั่วไป

2. เกี่ยวกับการถามจุดมุ่งหมายของวิชา

¹ วิจิตร วรุตมางกูร, กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ และสุพิชญา ธีระกุล, การนิเทศการศึกษา (สมุทรปราการ : ณิชรุทการพิมพ์, 2520), หน้า 214 - 215).

² บุญญ์ สาธร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช ฝ่ายผลิต, 2519), หน้า 85 - 86.

³ อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," ในการสอนและการวัดผลการศึกษา, หน้า 85.

3. เกี่ยวกับการถามเนื้อหาของวิชา และแหล่งความรู้
4. เกี่ยวกับการถามการรวบรวมเนื้อหา และวิธีสอน
5. เกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชาของผู้สอน
6. บุคลิกภาพของผู้สอน
7. เกี่ยวกับคำถามเรื่องความสัมพันธ์ในห้องเรียน
8. เกี่ยวกับเรื่องการกระตุ้นแนวความคิดของผู้เรียน
9. เกี่ยวกับการบ้าน แบบฝึกหัด
10. เกี่ยวกับการทดสอบ การประเมินผลการเรียน และการให้คะแนน
11. เกี่ยวกับเวลา และการทำงานของนักเรียนที่อุทิศให้กับการเรียนในวิชา¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ได้เสนอแบบรายการสำหรับการประเมินผลการสอนในห้องเรียน โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมของครูผู้สอน และผู้เรียนในระหว่างการเรียน พฤติกรรมของครูผู้สอนที่ใช้ในการประเมินผลการสอน กำหนดไว้ดังนี้

1. ทักษะการดึงดูดความสนใจ
2. ทักษะการอธิบาย พรรณนา เล่าเรื่อง หรือชี้แจง
3. ทักษะการถาม และการปรับคำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียน
4. ทักษะการรับรู้ เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจ
5. ทักษะการส่งเสริมปฏิกิริยาที่เหมาะสมกับผู้เรียน
6. การใช้พฤติกรรมที่ไม่ใช่วาจา การแสดงท่าทาง และสีหน้า
7. การเตรียมบทเรียน และการวางรูปแบบการสอนที่ผู้สอนแสดงออก²

¹อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," ในการสอนและการวัดผลการศึกษา, หน้า 93 - 116.

²หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, เอกสารการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการสอนแบบจุลภาค (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519), หน้า 42 - 44.

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงหลักปฏิบัติในการประเมินผลการ
ฝึกสอนว่า

1. พยายามใช้วิธีวัดหลาย ๆ วิธี
2. พยายามประเมินผลให้มากครั้งขึ้น
3. พยายามประเมินโดยใช้บุคคลหลายคนรวมกัน

แบบประเมินผลของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายการประเมินดังนี้
คือ

1. การเตรียมการสอน
2. การดำเนินการสอน
3. กิจกรรมในการเรียน
4. คุรุกับชั้นที่สอน (บุคลิกภาพ และการปกครองชั้นเรียน)
5. ผลการสอน¹

แบบประเมินผลการฝึกสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรายการ
ประเมินดังนี้

1. การเตรียมการสอน (เนื้อหาวิชาที่สอน, จุดประสงค์ของการสอน, วิธีสอน, อุปกรณ์การสอน, การวัดการประเมินผล)
2. ชะตีสอน (ความสนใจ พฤติกรรมของนักเรียน)
3. หลังสอน (การวัดผลตามที่เตรียมไว้)²

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประสบการณ์วิชาชีพ, หน้า 34, 38 - 39.

²แบบประเมินผลการฝึกสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2524,

ชาตรี ศิรินาม และคณะ เสนอรายการ และหลักการประเมินผลการฝึกสอนดังนี้ คือ

1. ทำการวัดผลและประเมินผลหลาย ๆ ครั้ง โดยอาจทำการประเมินทุกสัปดาห์
2. ใช้หลาย ๆ วิธี เช่น ใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์ พิจารณาผลงาน หรือใช้แบบประเมินผล
3. ประเมินโดยใช้บุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ที่เลี้ยง อาจารย์มีเทศก์ เพื่อนนักศึกษาฝึกสอน นักเรียน เป็นต้น

สำหรับรายการประเมินมี 4 ด้าน คือ

1. การเตรียมการสอน
2. การดำเนินการสอน
3. บุคลิกลักษณะ และมนุษยสัมพันธ์
4. การปฏิบัติหน้าที่ครู¹

แบบบันทึกการสังเกตการสอนของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ มีรายการประเมิน 5 ด้าน คือ

1. บันทึกการสอน
2. การเตรียมการสอน
3. การดำเนินการสอน
4. การควบคุมชั้นเรียน
5. บุคลิกภาพในการเป็นครู²

¹ชาตรี ศิรินาม และคณะ, คู่มือการฝึกสอน วิทยาลัยครูจันทระเกษม (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตการพิมพ์, 2522), หน้า 41.

²แผนกบริการการศึกษา และฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ วิทยาลัยครูเชียงใหม่, คู่มือฝึกสอนและระเบียบการวัดผล (2522), หน้า 1 (เอกสารอัครสำเนา).

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวัดผลการ
ฝึกสอน และฝึกงานไว้ 2 แบบ ตามสภาพของโรงเรียน คือ

1. โรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงมาก วัดผลงานสอนในชั้น และงานครูประจำชั้น
60% วัดผลงานปรับปรุงโรงเรียน 40%
2. โรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงน้อย (สภาพของโรงเรียนโดยทั่วไปมีความ
พร้อมมากกว่าโรงเรียนในข้อ 1) วัดผลงานสอนในชั้น และครูประจำชั้น 70% วัดผลงาน
ปรับปรุงโรงเรียน 30%¹

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการวัดผลและประเมิน
ผลการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้

- ก. การวัดผลการฝึกงานของนักศึกษา
 1. งานที่จะต้องวัดผล ได้แก่ การสอน การครองคนในชุมชน งานพัฒนา
โครงการเฉพาะกิจ
 2. เทคนิคการวัดผล ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์
การใช้แบบวัดผล การจัดอันดับ
 3. ผู้ทำหน้าที่วัดผลการฝึกงาน ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์
บุคลากรในหมู่บ้าน
 4. เกณฑ์การวัดผลการฝึกงาน แบ่งเป็น งานสอน 60% (อาจารย์
นิเทศก์ 36% ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง 24%) งานพิเศษ 40% (อาจารย์นิเทศก์ 16% บุคลากรใน
หมู่บ้าน 24%)

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, คู่มือการฝึกสอน
(กาฬสินธุ์ : จินตทัศน์การพิมพ์, 2519), หน้า 3.

ข. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสำนักงาน

1. ออกแบบสอบถามคิดตามผลปีละ 2 ครั้ง
2. จัดสัมมนาระหว่างวิทยาลัยครูปีละ 1 ครั้ง
3. เยี่ยมเยียนโครงการของแต่ละวิทยาลัยครูปีละ 1 ครั้ง
4. สรุปผลทุก ๆ ปี¹

เอ็ดเวิร์ด เอ. พิเรส (Edward A. Pires) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. การประเมินผลการฝึกสอน ควรทำต่อเนื่องกัน เพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอน ปรับปรุงนิสัย และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การฝึกสอนเป็นการช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปรับปรุงทักษะ และความสามารถในการสอน มิได้เป็นการทดสอบวัดความสามารถ ดังนั้น ในการวัดความสามารถในการสอน จึงควรจัดและประเมินผลในตอนสุดท้ายของการฝึกสอน เพื่อพิจารณาว่าได้มีการปรับปรุงการสอนดีขึ้นหรือไม่
3. ถ้าพิจารณาเห็นว่า นักศึกษาฝึกสอนมีประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และการให้ความร่วมมือกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่แล้ว การวัดผลและประเมินผลการฝึกสอนก็ควรคำนึงถึงสิ่งดังกล่าวนี้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, "แนวปฏิบัติในการจัดการฝึกสอนให้มีประสิทธิภาพ ผลจากการประชุมเพื่อพัฒนาการฝึกสอน กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," วันที่ 2 - 4 กันยายน 2521 ณ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี (อัคราเนหา), หน้า 9 - 10.

4. ในการวัดและประเมินผลการฝึกสอน จะกระทำเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งมิได้ แต่จะต้องพิจารณาจากความคิดเห็นของบุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

5. มีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับอาจารย์ผู้ทำหน้าที่นี้ เหตุการณ์สอนบางคนไม่มีทักษะในการนิเทศ และวัดผล ประเมินผลการฝึกสอน ซึ่งมีผลทำให้มาตรฐานการฝึกสอนค่อยลงไป ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจารย์ผู้ทำหน้าที่นี้ เหตุการณ์สอนจะต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศ การฝึกสอน และการวัดผล ประเมินผลการฝึกสอน¹

นักการศึกษาได้แบ่งลักษณะของการประเมินผลครู หรือผู้ที่จะเป็นครูได้เป็นสองลักษณะ คือ การประเมินผลคุณสมบัติส่วนตัว (Personal qualification) และประสิทธิผลในห้องเรียน (Classroom effectiveness)

สำหรับคุณสมบัติส่วนตัวนั้น แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ความสามารถด้านเนื้อหา (Subject - matter competence) ซึ่งเน้นว่าครูต้องมีความรู้ดีในเนื้อหาที่จะสอน มีงานวิจัยหลายชิ้นที่มีข้อค้นพบว่า ความสามารถที่สำคัญ และจำเป็นที่สุดที่ครูควรมี คือ ความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชาความรู้ เช่น งานวิจัยของ บัทโซ และ เควอชิ (Butzow and Qureshi)² งานวิจัยของ สุทธิ ประจงศักดิ์³ และงานวิจัยของ พรพรรณ ไชยประพาฬ⁴

¹ Edward A. Pires, Student Teaching in Primary Teacher Training Institution in Asia, pp. 112 - 113.

² John W. Butzow and Zahir Qureshi, "Science Teachers' Competences: A Practical Approach," *Science Education*, 62 (January - March 1978) : 59 - 66.

³ สุทธิ ประจงศักดิ์, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง" (วิทยานิพนธ์ปริณายมหาบัณฑิต แผนกบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

⁴ พรพรรณ ไชยประพาฬ, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริณายมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522).

คุณสมบัติส่วนตัวประเภทที่ 2 ที่ครูควรจะมี คือ ความสามารถด้านวิชาชีพ (Professional competence) ซึ่งจะพิจารณาได้จากพฤติกรรมในห้องเรียน การเตรียมชั้นที่การสอน การเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา และสภาพห้องเรียน การเตรียมข้อสอบที่ดี ตลอดจนการปกครองชั้นเรียน สุพจน์ ศุภกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถภาพของครูมัธยมศึกษาตามความต้องการของชาวเชียงใหม่¹ ใน พ.ศ. 2520 โดยแบ่งตัวอย่างประชากรเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหารการศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองรวมจำนวน 587 คน พบว่า ความต้องการเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูมัธยมศึกษาในสถานต่าง ๆ ของตัวอย่างประชากรทั้ง 4 กลุ่ม ไม่แตกต่างกัน และปรากฏว่ากลุ่มผู้บริหารการศึกษา และกลุ่มผู้ปกครองมีความต้องการครูที่มีสมรรถภาพด้านหลักสูตร และการสอนมากที่สุด ส่วนกลุ่มครูและนักเรียนต้องการครูที่มีสมรรถภาพด้านการแนะแนว และการปกครองชั้นเรียนมากที่สุด ซึ่งเป็นการสนับสนุนความจำเป็นของคุณสมบัติส่วนตัวประเภทที่ 2 ของครู ซึ่งกล่าวมาแล้ว

คุณสมบัติส่วนตัวประเภทที่ 3 คือ เจตคติ ซึ่งได้แก่ เจตคติต่อวิชาที่สอน เพื่อนร่วมงาน นักเรียน และปัญหาของนักเรียน นักการศึกษาหลายคนได้ทำการสำรวจลักษณะของครูที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนจะเป็นที่นิยมของนักเรียน เช่น งานวิจัยของ เบค (Beck)² ใน ค.ศ. 1967 เบคได้ศึกษาลักษณะของครูที่ดี โดยการสอบถามนักเรียนเกรด 6 จำนวน 2,108 คน แบบสอบถามที่ใช้มีคำถามอยู่ 100 ข้อ ซึ่งเป็น

¹สุพจน์ ศุภกุล, "สมรรถภาพของครูมัธยมศึกษาตามความต้องการของชาวเชียงใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521).

²William R. Beck, "Pupils' Perceptions of Teacher Merit: A Factor Analysis of Five Postulated Dimensions," The Journal of Educational Research 61 (November 1967) : 127.

คำถามที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูหลายประการ ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบลักษณะของครู ดังนี้

1. รัก และเอาใจใส่นักเรียน
2. ช่วยให้นักเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียน
3. มีระเบียบวินัย

ส่วนประสิทธิผลในห้องเรียนนั้น ประเมินได้จากการที่นักเรียนบรรลุถึงจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด และมีเจตคติต่อการเรียนการสอนอย่างไร

วาเลต และดิสสิค (Valette and Dissick) ได้จำแนกพฤติกรรมของความสามารถทางด้านวิชาชีพเป็นชั้น ๆ ตั้งแต่พฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานไปจนถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อน (Professional Competence : a Taxonomy) ได้ ดังต่อไปนี้

ขั้นแรก คือ ขั้นทักษะที่เป็นกลไก (Mechanical Skills) ในขั้นนี้ ครูจะสังเกตสภาพห้องเรียน และนักเรียนว่าสนใจหรือเบื่อหน่ายต่อการเรียนหรือไม่ ครูพูดเสียงดังชัดเจน ใช้สำเนียงเหมาะสม ใช้การเคลื่อนไหวทางกายอย่างมีจุดมุ่งหมาย และเขียนกระดานคำชัดเจน เป็นต้น

ขั้นต่อมา คือ ขั้นความรู้ (Knowledge) ครูมีความรู้แตกฉานในเนื้อหาที่จะสอน

ขั้นที่สาม คือ ขั้นการถ่ายโยง (Transfer) ครูนำความรู้มาใช้ในการสอน โดยเริ่มจากการเตรียมการสอน การใช้สื่อการสอน การเตรียมแบบทดสอบตามคำแนะนำของอาจารย์ในเทศก์ หรือคู่มือครู

ขั้นที่สี่ คือ ขั้นการสื่อสาร (Communication) ครูแสดงความกตริเริ่มสร้างสรรค์ เลือกใช้วิธีสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ และความรู้สึกลึกซึ้งของนักเรียน รวมทั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ขั้นนี้จะแยกครูที่มีความกตริเริ่มสร้างสรรค์ออกจากครูธรรมดาที่มีพฤติกรรมเพียงขั้นที่สามที่สอนไปตามคำแนะนำที่ได้รับ

ขั้นที่ห้า คือ ขั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Criticism) หลังจากจบการสอนแล้ว ครูสำรวจตัวเอง และประเมินผล (Self - evaluation) ว่า กระบวนการสอนที่แล้วมามีส่วนดี และข้อบกพร่อง หรือปัญหาอะไรบ้าง ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น¹

ดร. ออคโต เจ. ซิปลา ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกสอนจาก องค์การยูเนสโก กล่าวว่า แบบประเมินผลที่ดี ควรใช้ได้ครอบคลุมทุกสถานการณ์ในการสอนของวิทยาลัย แบบฟอร์มเดียวกันนี้สามารถใช้ได้ทั้งอาจารย์เทคนิค ครูที่เลี้ยง ครูใหญ่ และตัวนักศึกษาฝึกสอนเอง นอกจากนี้ยังต้องใช้ได้ทุกเวลาไม่ว่าอาจารย์เทคนิคจะมานิเทศเมื่อไรก็ตาม หรือใช้ประเมินผลเป็นครั้ง-คราว ตลอดถึงการประเมินครั้งสุดท้าย ผลจากแบบประเมินผลการฝึกสอนในหลายประเทศนำไปพิจารณาเพื่อบรรจุครูด้วย การพิจารณาจากแบบฟอร์มนี้ ไม่ควรพิจารณาแค่ระดับคะแนนที่ได้รับ หรือการตัดสินใดตก แต่ควรพิจารณาข้อเสนอแนะของผู้ตัดสินในตอนท้ายของแบบประเมินด้วยว่า บุคคลนี้ควรมีอาชีพเป็นครูหรือไม่ รวมทั้งเสนอแนะว่า ทุกวิทยาลัยควรมีแบบประเมินผลเป็นของตนเอง เพราะแต่ละวิทยาลัยอยู่ในสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมต่างกัน

สำหรับรายการประเมิน แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ 3 กลุ่ม คือ

1. บุคลิกลักษณะส่วนตัว
2. การสอน และการปกครอง
3. กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเป็นครูของนักศึกษาฝึกสอน

¹ Rebecca M. Valette and Rence S. Disick, Modern Language Performance Objectives and Individualization (New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1972), pp. 108 - 112.

ผนวกคณท่ายช่วยการสรุปความคิดเห็นของผู้ประเมินผลที่เกี่ยวกับนักศึกษา

ฝึกสอน¹

จากการศึกษาแบบประเมินผลของวิทยาลัยต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะมุ่งวัด 2 ด้าน คือ คุณสมบัติส่วนตัว และประสิทธิผลในห้องเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้แยกแยะออกเป็นพฤติกรรมที่ควรวัด และประเมิน 6 ด้าน คือ

1. การเตรียมการสอน และบันทึกการสอน
2. การดำเนินการสอน
3. การใช้สื่อการเรียนการสอน
4. บุคลิกภาพ
5. การปกครองชั้นเรียน
6. การวัด และการประเมินผล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ออโต เจ. ซิปลา อังโดย เชิญ วีระฉายา, การฝึกสอน และการนิเทศการ-
สอน, หน้า 101 - 108.

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอน

การฝึกหัดครูถือเป็นความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา เพราะหน้าที่หลักของการฝึกหัดครู คือ การผลิตครูให้ออกไปสู่ระบบของการศึกษา ระบบการศึกษามีคุณภาพมากเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาการศึกษา วีรยุทธ วิเชียรโชติ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดครูไว้ว่า "การฝึกหัดครูเป็นตัวกำหนดคุณภาพการศึกษา ถ้าการฝึกหัดครูมีคุณภาพดีและเหมาะสม การจัดการศึกษาโดยส่วนรวมของประเทศชาติ ย่อมมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล"¹ สถาบันการฝึกหัดครูควรจะต้องทำหน้าที่ผลิตครู โดยการเอาใจใส่ในเรื่องคุณภาพให้มากยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการกำหนดเป้าหมาย การปฏิบัติงานให้ชัดเจน และดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมาย เพื่อให้ได้ครูที่มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นครูให้แก่โรงเรียน² การที่จะบอกได้ว่า ครูที่สำเร็จการศึกษาไปจากสถาบันการฝึกหัดครู มีความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพดี เหมาะสมและเป็นผลผลิตที่ดีของการจัดการฝึกหัดครูหรือไม่นั้น สิ่งหนึ่งที่จะบอกได้ดีที่สุด คือ การสอนของครู การสอนที่ดีของครูย่อมขึ้นกับการฝึกฝนโดยสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดทักษะ และมีสมรรถภาพในการเป็นครูอย่างแท้จริงในเรื่องของสมรรถภาพในการเป็นครูนั้น สาโรช บัวศรี ได้เสนอแนวทางในการสร้างสมรรถภาพในการเป็นครูไว้ว่า

¹วีรยุทธ วิเชียรโชติ, "โครงแบบแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดครูในประเทศไทย," รายงานการสัมมนา เรื่อง การฝึกหัดครูในประเทศไทย, สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (23 - 27 สิงหาคม 2515), หน้า ๘ - 1.

²ก่อ สวัสดิพานิชย์, "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการฝึกหัดครู," เอกสารนิเทศ การศึกษา ฉบับที่ 152, หน้า 220 - 221.

1. สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ พัฒนาการเด็ก การวางแผนการสอน เลือกวิธีสอน การประเมินผล และการปกครองชั้นเรียน
2. สามารถอบรม แนะนำ และปกครองได้เป็นอย่างดี โดยมีคหลักที่ว่า ถ้าทุกคนสร้างคุณธรรม และหลักการต่าง ๆ ไว้ประจำตัวได้ ก็ยอมปกครองตัวเองได้ ใช้หลักการและวิธีการของแนะนำ การอบรมสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และใช้ผลการวิจัยให้เป็นประโยชน์
3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี
4. สามารถสร้างสัมพันธภาพอันดี และร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี โดยรู้จักการวางแผนให้สัมพันธ์ที่เป็นครู บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนตามความเหมาะสม
5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่วิชาชีพครู ยึดถือขนบธรรมเนียมของผู้เป็นครูอย่างเคร่งครัด ส่งเสริมตนเองให้จงกงามในทางด้านวิชาการ ศึกษาอยู่เสมอ ดูแลแนะนำผู้ที่ เป็นนักเรียนฝึกสอนในโรงเรียนของตน¹

ชมพูนันท์ ภูษธร ณ อรุณยา อธิบายถึงสมรรถภาพในการเป็นครูไว้ว่า "สมรรถภาพในการเป็นครูนั้น หมายถึง ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผู้ที่เป็นครูพึงมีในการที่จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย"²

สุภรณ์ ศรีพิทล เสนอแนวคิดในการผลิตครูชั้นอาชีพที่เกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอนของนักศึกษาครูว่า สมรรถภาพที่จำเป็นที่สมควรได้รับการฝึกฝนอบรมในสถาบันการฝึกหัดครู เพื่อให้เกิดสมรรถภาพในการสอนที่ประกอบไปด้วย สมรรถภาพด้านวิชาการ สมรรถภาพในการ

¹สาโรช บัวศรี, "ตั้งความมุ่งหมายของชีวิตนักเรียน นิสิต นักศึกษา," คำปราศรัยของ นายสาโรช บัวศรี อธิบดีกรมการฝึกหัดครู, หน้า 47 - 50.

²ชมพูนันท์ ภูษธร ณ อรุณยา, "แนวโน้มนในการจัดการฝึกหัดครู," ครูปริทัศน์, ปีที่ 1 (พฤษภาคม 2519), หน้า 10.

ถ่ายทอดความรู้ และสมรรถภาพในการตัดสินใจ¹

โรเบิร์ต คัมเบิลยู ฮิวสตัน และ โจนส์ แอล โฮวาร์ด (Robert W. Houston and Jones L. Howard) อธิบายถึงสมรรถภาพในการสอนของครูว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีสมรรถภาพนั้น จะต้องมียุทธลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. สามารถสนองความต้องการในด้านอารมณ์ สังคม ร่างกาย และสติปัญญาของนักเรียน
2. สามารถกำหนดจุดประสงค์ในการสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน
3. ใช้วิธีการสอนอย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
4. ใช้วิธีการประเมินผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. รู้จักผสมผสานการสอนให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน
6. สามารถใช้คู่มือการสอน และมีทักษะการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
7. สามารถจัดรูปแบบของการสื่อความหมายในห้องเรียน ยอมรับคุณค่าของการสื่อความหมาย
8. ใช้แหล่งวิทยากรได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ และสร้างอุปกรณ์การสอนตรงตามจุดประสงค์ของการสอน
9. นำผลการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่
10. มีความสามารถด้านวิชาการอย่างเพียงพอที่จะสอน
11. มีความสามารถในการจัดการ ควบคุม และบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อประโยชน์ในด้านอารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญาของผู้เรียน

¹สุภรณ์ ศรีพิบูล, "การผลิตครูชั้นอาชีพ," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กันยายน 2515), หน้า 10 - 18.

12. มีปฏิริยาอย่างฉับไว ต่อความต้องการ และความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น
13. ทำงานร่วมกับเพื่อนครูด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ
14. สามารถวิเคราะห์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ¹

คณะกรรมการสร้างเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู (National Instrument of Observation of Teaching Activities Council) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้สร้างคู่มือในการสังเกตพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนของครู เพื่อศึกษาบทบาทของครูในสังคม ได้กำหนดสมรรถภาพในการสอนของครูไว้ 6 ด้านดังนี้

1. ครูเป็นผู้กำกับในการเรียนรู้ โดยการรู้จักการวางแผนกิจกรรมการเรียน การเลือกวิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน การประเมินผล และรู้จักใช้แหล่งความรู้ในชุมชน
2. ครูเป็นผู้แนะแนว และให้คำปรึกษา โดยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ใช้วิธีการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเหลือนักเรียนให้เข้าใจตนเอง และให้บริการด้านอื่น ๆ เป็นพิเศษ
3. ครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยเป็นผู้นำความรู้ และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กนักเรียน ช่วยให้เด็กเรียนยอมรับในคุณค่าของสังคมระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยในการแก้ปัญหาสังคม
4. ครูเป็นผู้ติดต่อเชื่อมโยงกับชุมชน โดยการนำชุมชนให้ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ให้ชุมชนเข้าใจในระบบการศึกษา ช่วยเหลือชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และร่วมมือในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่

¹ Robert W. Houston and Jones L. Howard, "Three Views of Competency - Based Education : II University of Houston," in Performance - Based Teacher Education : A Source Book, ed. John Aquius (Washington, D.c., January 1976), pp. 32 - 33.

5. เป็นสมาชิกที่ค้ำของครูในโรงเรียน โดยการแสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของโรงเรียน ทั้งในด้านการสอน หลักสูตร กิจกรรมของโรงเรียน และการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน

6. เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้สูงขึ้น¹ ในเรื่องสมรรถภาพทางการสอนนี้ ประกอบด้วยสมรรถภาพทางวิชาการ สมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้ และสมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน

สมรรถภาพทางวิชาการ

หน้าที่หลักที่สำคัญของครู คือ การสั่งสอนอบรมนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ มีวิญญานหรือจิตใจสูงขึ้น ซึ่งหมายความว่า ครูจะต้องมีความรู้ในด้านวิชาการ หรือมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนได้เป็นอย่างดีและเพียงพอ ความรู้ความสามารถในด้านวิชาการที่จำเป็นแก่ครูนั้น ย่อมขาดไปถึงการที่ครูจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยการฝึกฝนตนเองทุกทางให้เป็นผู้รอบรู้ในด้านวิชาการต่าง ๆ สุภาพ วาดเขียน กล่าววาท "การที่ครูผู้สอนมีพื้นความรู้ดี ย่อมทำให้การสอนสำเร็จผลดีไปส่วนหนึ่งแล้ว ตั้งแต่เริ่มต้นลงมือทีเดียว² จะเห็นได้ว่าครูที่มีความสามารถในการสอนที่ดีนั้น ย่อมต้องมีคุณลักษณะความสามารถทางวิชาการ โดยความรู้เนื้อหาวิชาที่จะนำไปสอนได้อย่างลึกซึ้ง³

¹ National IOTA Council, "Teaching Competence in Six Areas," The Role of the Teacher in Society, (San Jose, 1972), pp. 3 - 27.

² สุภาพ วาดเขียน, ทำอย่างไรให้นักศึกษาคูรูจึงจะสอนได้ดี, กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์, 2519, หน้า 15.

³ จรูญ ภูมิ, "ครูสังคมศึกษา," วิทยาสาร, ปีที่ 28 (พฤศจิกายน 2520), หน้า 13 - 14.

เกี่ยวกับรูปแบบ หรือลักษณะการสอนของครูที่คืนั้น ธนิน ญาณพิทักษ์ กล่าวว่า "ครูที่คืนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี มีการถ่ายทอดความรู้ดี และมีความประพฤติกดี"¹ เกรียง เอี่ยมสกุล ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขอบเขตของงานวิชาการ ที่ครูต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสมรรถภาพทางวิชาการแก่ครูไว้ตามลำดับดังนี้

1. การศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน ให้มีความเข้าใจ เกี่ยวกับ ความมุ่งหมาย และรายละเอียดของเนื้อหาวิชา
2. จัดทำโครงการสอน และบันทึกการสอนประจำวัน
3. ใช้วิธีสอนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน
4. ศึกษาและจัดทำการวัดผลแบบต่าง ๆ และนำผลของการสอนไปใช้ แกไขการสอนของครู
5. เตรียมและจัดทำอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับวิธีสอน
6. เลือกลงและใช้แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ เพื่อส่งเสริมการสอน
7. สอนให้นักเรียนประกอบกิจกรรมระหว่างเรียน²

กอล สวัสดิ์พิชาติชัย กล่าวถึง ความสามารถทางด้านวิชาการของครูไว้ว่า "ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง คนที่มีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างแท้จริง ย่อมรู้สึกซึ่งถึงขนาดที่ว่า ถ้าจะสอนชั้นใดก็ต้องเตรียมเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ของเด็กที่ตนสอน คนที่มีความรู้จริงย่อมสามารถอธิบายหลักวิชาที่ยาก ๆ ให้คนฟังเข้าใจง่าย มิใช่ทำของง่ายให้เป็นของยาก"³

¹ ธนิน ญาณพิทักษ์, "รูปแบบครู," มิตรครู ปีที่ 15 (พฤศจิกายน 2516), หน้า 17.

² เกรียง เอี่ยมสกุล, โรงเรียนประถมศึกษาศึกษาภาคปฏิบัติ (พระนคร : โรงเรียน การช่างอุตสาหกรรมศึกษา (แผนกการพิมพ์), 2511, หน้า 281.

³ กอล สวัสดิ์พิชาติชัย, "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการฝึกหัดครู," เอกสารการนิเทศ การศึกษา ฉบับที่ 152 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, หน้า 217 - 220.

ความรู้ในค่านิยมหาวิชา ความเข้าใจในความหมายอย่างแท้จริง เป็นสิ่งสำคัญ
ในตัวครูผู้สอน ทั้งนี้หมายถึงความรู้อย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในค่านิยมวิชาการที่สอดคล้อง
เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงตามวิทยาการใหม่ ๆ ด้วย วิธีการที่จะได้มาซึ่งความรู้ ความ
เข้าใจย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการใฝ่หาความรู้ ซึ่งต้องสร้างให้เกิดเป็นกิจนิสัยแก่ตัวครู ตั้งแต่ยังอยู่ใน
สถาบันการศึกษา จนออกไปประกอบอาชีพด้วยการ ส่งเสริม กระตุ้น แนะนำแหล่งวิทยาการ
เพื่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ในรายการที่เป็น
ประโยชน์ ฟังการอภิปราย หรือบรรยาย เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การไปทัศนศึกษาตาม
สถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ และมีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้น

ในปี พ.ศ. 2515 พรพิมล เฟื่องศรีทอง ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะ
ของครูกับนักวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ครูโดยทั่วไปควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ทางค่านิยมวิชาการอย่างกว้างขวาง และต้องหมั่นศึกษา
หาความรู้สม่ำเสมอ

2. รู้จักปรับปรุงวิธีการสอน

3. มีความเข้มแข็งทางอารมณ์ และสามารถควบคุมอารมณ์ได้

4. มีเหตุผล และยอมรับในเหตุผล

5. มีความร่าเริงแจ่มใส

6. ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และไม่หลบหลีกงานที่ต้องปฏิบัติ

7. มีความรักต่อเด็ก และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹พรพิมล เฟื่องศรีทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูกับนักวิทยาศาสตร์"
ปริทัศน์นิพนธ์มหาดิศัย วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2515, หน้า 31.

ปี พ.ศ. 2516 วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สังคมต้องการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประกอบคณาจารย์ ครู ผู้ปกครอง จากทุกเขตในกรุงเทพมหานคร คุณลักษณะของครูที่ทำการวิจัย คือ ด้านความประพฤติ ด้านความรู้ทางวิชาการ ด้านความสามารถในการสอน ด้านการปกครองนักเรียน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบลักษณะของครูด้านต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

1. ด้านความประพฤติ ครูควรจะประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนตลอดเวลา
2. ด้านความรู้ทางวิชาการ ครูจะต้องมีความรู้กว้างขวาง และหมั่นหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ
3. ด้านการสอน ต้องสอนให้เด็กเข้าใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์การสอน
4. ด้านการปกครอง ครูควรเข้มงวดกวดขันต่อการทำผิดระเบียบ และควรอบรมความประพฤติของนักเรียน
5. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูต้องใช้ความสนิทสนมกับเด็ก ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กประสบปัญหา ควรช่วยเหลือปรับปรุงชุมชน
6. ด้านบุคลิกภาพ มีเสียงพูดชัดเจน แต่งกายเรียบร้อย มีท่าทางร่าเริง แจ่มใส¹

ในปี พ.ศ. 2520 สมพร ปาละจุม ได้ทำการศึกษาสมรรถภาพที่พึงปรารถนาของครูประถมปีที่ 1 ในทัศนะของครูใหญ่ ครูและผู้ปกครองในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาว่าครูใหญ่ ครู ผู้ปกครอง ในจังหวัดร้อยเอ็ด ต้องการครูประถมปีที่ 1 ที่มีสมรรถภาพด้านใดบ้าง

¹วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมานมิตร, 2518, หน้า 73 - 85.

และเพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพของครูประถมปีที่ 1 ที่พึงปรารถนาในทัศนะของครูใหญ่ ครู และ ผู้ปกครอง ผลของการวิจัยพบว่า ทั้งครูใหญ่ ครู ต่างมีความต้องการครูประถมปีที่ 1 ที่มีสมรรถภาพทางด้านวิชาการ การปกครอง อบรมนักเรียน และด้านอื่น ๆ ทัดเทียมกันทุกด้าน โดยเฉพาะสมรรถภาพด้านวิชาการ ครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองมีความต้องการครูประถมปีที่ 1 ที่สามารถสอนได้ทุกวิชา เพราะงานด้านวิชาการเป็นงานหลักที่ครูประถมปีที่ 1 ต้องเอาใจใส่ มากกว่าด้านอื่น¹

ในปี ค.ศ. 1972 กอดคอน สก็อตต์ บาชุส (Gordon Scott Bachus) ได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเตรียมตัวทางด้านวิชาการ การสอน และความคิดเห็นเกี่ยวกับงานอาชีพของครูสังคมศึกษาในรัฐอาร์แคนซอ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การศึกษาโปรแกรมการเตรียมครูสังคมศึกษาทางวิชาการในคานหลักสูตร วิธีการสอน และศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในเรื่องความก้าวหน้าทางอาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ทางด้านวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับไม่กว้างขวางเพียงพอ และไม่สามารถนำความรู้ที่เรียนมาใช่เป็นแนวทางในการสอนได้พอเพียง ครูที่มีสติปัญญาปานกลางต้องทำงานหนักมากขึ้น เพื่อที่จะได้รับความรู้อย่างพอเพียง สำหรับการนำมาสอนนักเรียนที่มีสติปัญญาคือ และครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพครู ไม่กระตือรือร้นต่อการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ นิตยสาร วารสาร และอื่น ๆ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า รัฐควรปรับปรุงโปรแกรมการเตรียมครูทางด้านวิชาการ และส่งเสริมให้ครูสังคมศึกษาสนใจในการพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้มากขึ้น²

¹สมพร ปาละจุม, "สมรรถภาพที่พึงปรารถนาของครูประถมปีที่ 1 ในทัศนะของครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองในจังหวัดร้อยเอ็ด" ปรินูญานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520, หน้า 37 - 40.

²Gordon Scott Bachus, "An Analysis of the Academic Preperation, Teaching Assignment, and Professionalism of Selected Social Studies in Secondary Schools of Arkansas," Dissertation Abstracts, Vol. 33, No. 5 (November, 1972), p. 2056.

สมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้

สมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้ หรือความสามารถในกลวิธีการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในอันที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ครูจึงต้องมีความสามารถ และทักษะในกลวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้การสอนบรรลุจุดประสงค์ตามต้องการ ถึงแม้ว่าครูจะเป็นผู้มีความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ และเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และวัฒนธรรม ก็จะไม่เกิดผลดีต่อการอบรม และการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ถ้าขาดครูที่มีความสามารถในกลวิธีการสอน¹ คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา รายงานบทบาทของครูที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวกับบทบาทก่อนักเรียนในสถานกลวิธีการสอนของครูไว้ดังนี้

1. เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดงนำในการเรียนรู้เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ และนำให้รู้จักวิธีค้นคว้า เลือกลงของตนเองโดยไม่มีกำบังคับ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผล

2. ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีความอดกลั้น มีวินัยในตนเอง สำนึกในสิทธิของตนเอง และผู้อื่น เคารพกฎสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิและพิทักษ์สิทธิ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้แพ้รู้ชนะ เคารพเสียงส่วนมาก รับฟังเสียงส่วนน้อย

3. สนใจศึกษาธรรมชาติ และความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนให้ความรัก และความสนิทสนม

¹บุญถิ่น อัครดากร, "การปรับปรุงหลักสูตรและการฝึกหัดครู," คำปราศรัย และคำบรรยายของ นายบุญถิ่น อัครดากร พ.ศ. 2502 - 2514. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 119, หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, หน้า 143.

4. พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียน เพื่อหาทางส่งเสริมแนะนำการเลือกวิชา และอาชีพที่เหมาะสม

5. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนกล้าใฝ่ในคุณธรรม จริยธรรม โดยไม่หลงไหลในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมของชาติ¹

สุนทร สุนันท์ชัย ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของครูไว้ว่า วิธีสอนมีความสำคัญอยู่มาก นักการศึกษาบางคนถือว่า วิธีสอนหรือกระบวนการ (Process) มีความสำคัญยิ่งกว่าเนื้อหา หรือความรู้ที่ท่องสอน (Content) จริง ๆ เสียอีก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าความรู้มิใช่สิ่งที่ตายตัว อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ แต่กระบวนการนั้นไม่มีใครเปลี่ยนแปลงนัก ผู้ที่ได้เรียนรู้กระบวนการสร้างความรู้ใหม่ก็สามารถที่จะใช้ความรู้ในเรื่องนี้ ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ได้เรื่อยไป ไม่ว่าจะขอเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ ความรู้จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม²

พจน์ สะเพียรชัย กล่าวว่า ครูผู้สอนไม่เพียงแต่จะรู้เนื้อหาวิชาการเป็นอย่างดีเท่านั้น ครูควรมีพฤติกรรมการสอนที่จะก่อให้เกิดผลอย่างสูงสุด โดยการใช้เวลาน้อยที่สุด องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้พฤติกรรมการสอนบรรลุจุดประสงค์ ได้แก่ เทคนิคการสอนต่าง ๆ อุปกรณ์ ตำรา เทคนิควิทยาประกอบการสอน พฤติกรรมการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน และการนำข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น³

¹คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518, หน้า 143.

²สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สหพันธ์พิศ, 2514, หน้า 189.

³พจน์ สะเพียรชัย, "โครงสร้างของหลักสูตรทั่วไป" รายงานการสัมมนาการฝึกหัดครู ในประเทศไทย, สำนักงานกฤษฎีกาฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (23 - 27 สิงหาคม 2515), หน้า ๕ - 5.

ในค่านที่เกี่ยวกับวิธีสอนของครู เพื่อให้ได้ผลอย่างเต็มที่ สุนทร สุนันท์ชัย ได้เสนอข้อควรพิจารณาในวิธีการสอนไว้ ดังนี้

1. วิธีสอนขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทเรียน ในค่านปัญหา เจตคติ อารมณ์ และทักษะ
2. วิธีสอนขึ้นอยู่กับลักษณะของบทเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้าน ทักษะ ความรู้ กฎเกณฑ์ หรือเจตคติ
3. วิธีสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติแห่งความรู้ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ในวันข้างหน้า จึงควรจะสอนวิธีการค้นหาหาความรู้ใหม่ให้แก่บทเรียน
4. วิธีสอนขึ้นกับวัฒนธรรมสังคม
5. วิธีสอนขึ้นอยู่กับว่า เราจะหลอมผู้เรียน หรือจะให้ผู้เรียนเลือก การหลอม หมายถึง การบอกเล่า บรรยาย อบรม ผูกมัดให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามแบบผู้ใหญ่ หรือครูเห็นว่าดีงาม ผู้เรียนไม่มีโอกาสเลือก ส่วนการเลือก คือ การให้เด็กได้เผชิญกับสถานการณ์ โดยใช้วิจารณญาณว่าจะเลือกอย่างไร
6. วิธีสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติแห่งวิชา ซึ่งแตกต่างกัน
7. วิธีสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมในค่านอุปกรณ์การเรียนการสอน
8. วิธีสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติของผู้เรียน

ในค่านการจำแนกวิธีสอนของครู สุนทร สุนันท์ชัย ได้จำแนกวิธีสอนออกเป็น 3 แบบ คือ

1. วิธีสอนแบบเน้นบทบาทของครู หรือถือครูเป็นศูนย์กลาง โดยการที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ครูเป็นผู้วางแผนการสอน ควบคุมเนื้อหา และดำเนินการทุกอย่างโดยที่เด็กไม่มีส่วนร่วม
2. วิธีสอนแบบเน้นบทบาทของนักเรียน หรือถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนเป็นผู้ค้นหาหาความรู้ วางแผนบทเรียน และสรุปผลออกมาเป็นกฎเกณฑ์ หรือตัวความรู้

3. วิธีสอนแบบครูกับนักเรียนร่วมกัน โดยที่ครูกับนักเรียนร่วมกันจัดแผนบทเรียน ค้นคว้าหาความรู้ ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม กระบวนการเรียนการสอนจึงใช้แบบกลุ่มสัมพันธ์ เน้นการทำงานเป็นพวกเป็นหมู่¹

กาเลน เจ แซย์เลอร์ และ วิลเลียม เอ็ม อเล็กซานเดอร์ (Galen J. Saylor and William M. Alexander) เสนอวิธีการสอนต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย
2. การสอนด้วยการอภิปราย และซักถาม
3. การสอนโดยวิธีฝึกปฏิบัติ
4. การสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์
5. การสอนแบบแก้ปัญหา และการค้นพบด้วยตนเอง
6. การสอนโดยใช้ห้องทดลอง และวิธีสอนแบบสืบสวน
7. การสอนเพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง²

การสอนแบบต่าง ๆ ตามแนวที่กล่าวนี้ แต่ละวิธีมีข้อดี ข้อบกพร่องต่างกัน ออกไป ขึ้นกับลักษณะเนื้อหาวิชา อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ความสามารถ และทักษะของครูผู้สอน นักเรียน และคนอื่น ๆ ประกอบกัน ในด้านเทคนิควิธีการสอน หรือทักษะการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สุกัญญา ธารีวรรณ และคณะ

¹สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีสอนสังคมศึกษา, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหบัณฑิต, 2514, หน้า 189 - 197.

²Galen J. Saylor, and William M. Alexander, Planning Curriculum for School, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974, pp. 250 - 263.

กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอน ควรได้รับการฝึกฝนในทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ

1. ทักษะการนำเข้าสู่เรื่อง
2. ทักษะการใช้คำถาม
3. ทักษะการสรุปบทเรียน
4. ทักษะการใช้อุปกรณ์
5. ทักษะการใช้กระดานดำ
6. ทักษะการเร้าความสนใจ
7. ทักษะการเสริมสร้างกำลังใจ
8. ทักษะการกระตุ้นให้คิด
9. ทักษะการอธิบาย และเล่าเรื่อง
10. ทักษะการยกตัวอย่าง¹

จะเห็นว่าสมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครู ถึงแม้ว่าครูจะมีความรู้กว้างขวาง และลึกซึ้งมากเพียงใดก็ตาม ถ้าครูไม่สามารถดึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ได้ ก็ย่อมเป็นความรู้ที่เกิดความสูญเปล่า เพราะไม่สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนได้ ดังนั้น ทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวครูแล้ว หรือยังขาดความชำนาญ จึงควรได้รับการศึกษา ฝึกฝน อบรมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นครูจะต้องสามารถจัดการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ต้องมีความเข้าใจในจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ของนักเรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัดและความสามารถพิเศษของนักเรียนแต่ละคน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้นักเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ สุกัญญา ธารีวรรณ และคณะ, หลักการสอนและเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ, กรุงเทพฯ : เฉลิมชัยการพิมพ์, 2520, หน้า 127 - 207.

ในปี พ.ศ. 2513 สุพัตรา ภักดิ์ประไพ ได้ทำการวิจัยลักษณะครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาว่าครูในทัศนะของนักเรียนประเภทใดที่นักเรียนคิดเห็นว่าเป็นลักษณะครูที่ดี ผลการวิจัยพบว่าลักษณะครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนมีดังนี้

1. มีวิธีการสอนที่ดี
2. พுகจาควยดอยคำที่สุภาพ
3. เข้มงวดเป็นครั้งคราว แต่โดยปกติควรใจดี
4. ทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผน
5. มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการมากพอควร
6. แต่งกายเรียบร้อย
7. ตักเตือนนักเรียน เมื่อนักเรียนกระทำความผิดครั้งแรก
8. สนใจการเรียนของนักเรียน
9. มีเวลาให้นักเรียนซักถามข้อข้องใจ¹

ในปี พ.ศ. 2514 สุพรรณ เพ็งชัย ทำการวิจัยการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ปีการศึกษา 2509 - 2511 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคการศึกษา 9 การวิจัยนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นของครูใหญ่ต่อผู้สำเร็จการศึกษา และการประเมินค่าตนเองของผู้สำเร็จการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถในการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสอนได้อย่างเหมาะสม การใช้อุปกรณ์-

¹สุพัตรา ภักดิ์ประไพ, "ลักษณะครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2513" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513, หน้า 34.

การสอน การจัดกิจกรรม การอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการสอน ความเอาใจใส่ในการจัดห้องเรียนอยู่ในเขตพื้นที่กลาง¹

ในปี พ.ศ. 2520 เจลีย์ว บุรีภักดิ์ และคณะ ได้ทำการวิจัยลักษณะของครูที่ดี โดยการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษา 6 ประการ คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูหรือศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัย เพื่อที่จะศึกษาลักษณะของครูเชิงพฤติกรรมตามลักษณะใหญ่ คือ ด้านการสอน ด้านวิชาการ ด้านสุขภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านการอบรมแนะแนวและการปกครอง ด้านเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูพบว่า ความสำคัญของครูอยู่ที่บทบาทการสอน ความตั้งใจในการสอน มีความเข้าใจและเป็นกันเองต่อนักเรียน รับผิดชอบการสอน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ความสำคัญของครูอยู่ที่บทบาทการสอน เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรส่งเสริมการสอนโดยการปูบ่มเพาะให้ถึงความชอบแก่ผู้ที่ทำหน้าที่สอนได้ดี เป็นการส่งเสริมงานอาชีพครู อันจะส่งผลไปยังการศึกษา โดยส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก²

ในปี ค.ศ. 1966 โทมัส เอ คลินตัน (Thomas A. Clinton) ได้ศึกษาปัญหาของครูใหม่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐเท็กซัส เพื่อที่จะหาองค์ประกอบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของครูใหม่กับโครงการฝึกหัดครู ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษามีปัญหาในเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอน เพราะใคร่รับความรู้ในเรื่องนั้นน้อย ไม่เวลาเพียงพอ

¹สุพรรณ เฟื่องชัย, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509 - 2511 ในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคการศึกษา 9" ปริทัศน์นิพนธ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยศึกษาศาสตร์ประสานมิตร, 2514, หน้า 73.

²เจลีย์ว บุรีภักดิ์ และคณะ, ลักษณะของครูที่ดี, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2520, หน้า 367 - 369.

ที่จะวางแผนปรับปรุงการสอน มีปัญหาในการทำงานร่วมกับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีสอนแบบอื่น ปัญหาในการสอนวิชาที่ไม่ถนัดและมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทของครูต่อสาธารณะชนไม่เพียงพอ¹

ปี ค.ศ. 1969 ไอเนซ เอ เอจจ์ (Inez A. Edge) ได้ทำการติดตามผลการปฏิบัติงานผู้สำเร็จวิชาการศึกษาสาขาประถมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระหว่างปี ค.ศ. 1962 - 1967 จากมหาวิทยาลัยออเบอร์น โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษา เพื่อที่จะประเมินผลโปรแกรมวิชาการศึกษาว่า ผู้ที่สำเร็จวิชาการศึกษาประสบผลสำเร็จในการสอนเพียงใด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้สำเร็จการศึกษาต้องการให้ปรับปรุงโปรแกรมในหมวดวิชาการศึกษา โดยให้มีการเตรียมตัวอย่างเหมาะสมก่อนออกฝึกสอน
2. ผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่า เขามีความสามารถในการวางแผน และจัดกิจกรรมของนักเรียน แต่ยังขาดความสามารถในการแนะแนว และวินิจฉัยปัญหาของนักเรียน
3. การนิเทศการฝึกสอน และการแนะแนวมีความสำคัญต่อสมรรถภาพในการสอน
4. กิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนช่วยสร้างสมรรถภาพในการสอน และเห็นว่าการฝึกสอนเป็นประสบการณ์ที่มีค่ามาก
5. โปรแกรมที่จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ไม่กว้างขวางเพียงพอที่จะให้นักเรียนได้รับความรู้²

¹Thomas A. Clinton, "Beginning Teacher's Problem: A Study of Problems Encountered By One Hundred Graduated of East Texas University and the Functional Relationship Between These Problems and the Teacher Education," Dissertation Abstracts, Vol. 27 1966, p. 1928 - A.

²Inez A. Edge, "A Follow-up Study of the Elementary Education Graduates of Auburn University From 1962 - 1967," Dissertation Abstracts, Vol. 29 (May - June, 1969), p. 3763 - A.

ในปี ค.ศ. 1974 ฟิลลิป จีน แมคโดนัลด์ (Phillip Gene McDonald) ได้ทำการศึกษาว่า นักศึกษาคูเมื่อออกไปทำการฝึกสอนในโรงเรียนประถมศึกษาแล้วเกิดความรู้สึก และเจตคติที่จะให้สถาบันการฝึกหัดครูปลูกฝังสมรรถภาพในการเป็นครูเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ โดยทำการศึกษากับนักศึกษาคูในมหาวิทยาลัยอาแคนซัส (Arkansas) ที่ออกฝึกสอนในปี 1973 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาคูมีความต้องการให้สถาบันการฝึกหัดครูเพิ่มสมรรถภาพในการสอนให้มากยิ่งขึ้น เพราะยังมีความสามารถ และทักษะไม่กว้างขวางเพียงพอต่อการออกไปปฏิบัติงานจริง¹

สมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน

ครูบางคนมีความรู้ความสามารถในทางวิชาการ และมีเทคนิคในการสอนเป็นอย่างดี แต่เมื่อทำการสอนอย่างจริงจังก็อาจจะพบกับปัญหาและอุปสรรคได้ เพราะองค์ประกอบของการสอนที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ทักษะ และความสามารถนั้น ย่อมต้องประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญอื่น ๆ อีกหลายประการ สมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน ประกอบด้วย การวางแผนการสอน การจัดการสอน และการจัดห้องเรียน การตัดสินใจในการสอนและการประเมินผลการสอน โดยเรียงลำดับกันไปดังนี้

การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอนเป็นกิจกรรมอันแรกของครู เพื่อที่จะให้การสอนทั้งขบวนการบรรลุเป้าหมายตามต้องการ ครูที่ขาดการวางแผนการสอนจะไม่ประสบผลสำเร็จในการสอนอย่างแน่นอน การสอนทั้งขบวนการมีขั้นตอนตามลำดับ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง แบร์รี่ ฮาร์เลย์ (Barry Harley) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนการสอนในด้านองค์ประกอบที่สำคัญในการวางแผนการสอนที่ครูจะต้องทำความเข้าใจไว้ ดังนี้

¹ Phillip Gene McDonald, "Effects of the Elementary Students Teaching on Feeling of Competency and Attitudes," Dissertation Abstracts, (December, 1974), pp. 3565 - 3566 A.

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายเฉพาะของนักเรียน
3. ความแตกต่างระหว่างนักเรียนในชั้นเรียน
4. การทำงานเป็นรายบุคคล การทำงานกลุ่ม และการร่วมมือทำงาน
ของนักเรียนทั้งชั้น
5. โอกาสที่ครูจะช่วยเหลือแนะนำในการเรียนเป็นรายบุคคลและกลุ่มใหญ่
6. ขอบเขตอันจำกัดของโรงเรียน
7. อุปกรณ์การสอน และวัสดุประกอบการสอน¹

ลอเรตตา อี ไฮเงเกน (Loretta E. Heigerken) เสนอทัศนะเกี่ยวกับการวางแผนการสอนว่า การวางแผนการสอน คือ การที่ครูกำหนดวัตถุประสงค์ในการสอน การคัดเลือกเนื้อหาวิชา และการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวิชาความรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตร² เพื่อให้การสอนทุกขั้นตอนได้ดำเนินไปอย่างดี การวางแผนการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูทุกคน ควรจะใ้ปฏิบัติ เมื่อได้ทราบว่าจะสอนวิชาและเนื้อหาอะไร ในการสอนแต่ละครั้ง โดยให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน สอดคล้องกับวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือสามารถจัดหาได้ ในด้านเกี่ยวกับการวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ชัยพร วิชชาวุธ ได้เสนอหลักเกณฑ์การวางแผนการสอนระยะยาว และการวางแผนการสอนระยะสั้น ดังนี้

¹ Barry Harley, A Synthesis of Teaching Methods, McGraw-Hill, Book Company, Sydney, 1973), pp. 35 - 43.

² Loretta E. Heigerken, Teaching and Learning in School of Nursing, (J.B. Lippincott Co., Philadelphia, 1953), pp. 28 - 31.

การวางแผนการสอนระยะยาว ได้แก่ การวางแผนการสอนวิชาหนึ่ง ๆ ตลอดภาคการศึกษา หรือตลอดระยะเวลาที่กำหนดสอนวิชานั้น ๆ โดยมีสาระสำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของวิชา
2. เนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมในวิชานั้น ๆ โดยการจัดเป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่ความเหมาะสม
3. การจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหา โดยการแบ่งเป็นสัปดาห์ หรือนับจำนวนชั่วโมง
4. งานมอบหมาย เป็นการกำหนดงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนเพิ่มเติม
5. การวัดและประเมินผล เพื่อทดสอบความรู้ หรือการเลือกแบบสำหรับการทดสอบ
6. หนังสืออุเทศ

การวางแผนการสอนระยะสั้น ได้แก่ การวางแผนการสอนแต่ละครั้งใช้เวลาไม่มาก อาจเป็นหนึ่งหรือสองชั่วโมง โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายเฉพาะในการสอน
2. กิจกรรมทั้งของผู้เรียน และผู้สอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. วัสดุอุปกรณ์การสอน
4. การประเมินผล²

โรเจอร์ โอ แอนเดอร์สัน (Roger O. Anderson) ได้เสนอลำดับขั้นสำหรับการเตรียมบทเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนการสอนไว้ดังนี้ คือ

¹ชัยพร วิชชาวุธ, "การสอนในระดับอุดมศึกษา," การสอนและการวัดผลการศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, หน้า 7 - 11.

1. ระบุเรื่องที่จะสอน และวัตถุประสงค์ทั่วไปสำหรับบทเรียนที่จะสอนตามที่เลือกไว้ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายกว้าง ๆ
2. ระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่แน่นอน ซึ่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้
3. วิเคราะห์กิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนทำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญทางด้านการพัฒนาการ วุฒิภาวะ วัย ความพร้อม ความสนใจของผู้เรียนด้วย
4. วางเค้าโครงบทเรียนที่จะสอน
5. กำหนดขอบเขตให้เฉพาะลงไปในเรื่องของการเริ่มต้นบทเรียน การดำเนินบทเรียน วิธีการทดสอบและประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
6. ลองทำดู ทบทวน ปรับปรุง และลองทำใหม่¹

การจัดการสอนและการจัดห้องเรียน

การจัดการสอนและการจัดห้องเรียนมีความหมายมากกว่าการที่ครูทำให้นักเรียนในห้องเรียนเรียบร้อยฟังครูสอน หรือดำเนินการสอนของครูเป็นไปอย่างดีเท่านั้น หากแต่มีสิ่งซึ่งครูจะต้องพิจารณาประกอบกันอีกหลายประการ อันได้แก่ วัตถุประสงค์ของการเรียน การสอน การใช้อุปกรณ์ ภูมิทัศน์ การใช้แหล่งวิชาหรือทรัพยากรจากท้องถิ่น ประสิทธิภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีอยู่ บรรยากาศในห้องเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์²

¹ Roger O. Anderson, "A Quantitative Method to Assess Content Structure in Verbal Interaction," Journal of Research in Science Teaching, Vol. 9, 1972, pp. 2 - 7.

² Barry Harley, A Synthesis of Teaching Methods McGraw-Hill, Book Company, Sydney, 1973, pp. 26 - 34.

ลอเรตตา ไบเออร์ และ อลิซาเบท ไอร์ช (Loretta Byers and Elizabeth Irish) ให้ทัศนะว่า การสอนของครูจะสำเร็จลงได้นั้น การจัดการสอนและการจัดห้องเรียนต้องได้รับการจัด และควบคุมอย่างเหมาะสม สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ความสะดวกในการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน การจัดมุมห้องที่น่าสนใจ การจัดที่นั่งของนักเรียนตามลักษณะการสอน การทำงานของนักเรียน การควบคุมแสงสว่าง แผนปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ยืดหยุ่นได้ตามสมควร และบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน ล้วนแต่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการสอน และการจัดห้องเรียน¹

จอห์น จาโรลิเมค และ คลิฟฟอร์ด ดี ฟอสเตอร์ (John Jarolimek and Clifford D. Foster) กล่าวถึง การจัดห้องเรียนที่ดีว่า การจัดห้องเรียนที่ดีนั้น มีสิ่งที่ต้องพิจารณา ดังนี้คือ

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ
2. สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการสอน
3. ส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญา และทางด้านร่างกายอย่างเต็มที่
4. ส่งเสริมทักษะ และความสามารถของผู้เรียนอย่างถูกต้อง
5. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบในการจัดห้องเรียน
6. ความอบอุ่นใจในการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน
7. ให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อห้องเรียน²

¹ Loretta Byers and Elizabeth Irish, Success in Student Teaching, Massachusetts: D.C. Heath and Co., 1961, pp. 60 - 84.

² John Jarolimek and Clifford D. Foster, Teaching and Learning in the Elementary School (New York: Macmillan Publishing Co., 1976), pp. 58 - 62.

ละเมียด ลิมอักษร ให้ทัศนะเกี่ยวกับห้องเรียนที่ดีว่า ในโรงเรียนเด็กใช้ชีวิตอยู่ในห้องเรียนมากที่สุด ห้องเรียนเป็นทั้งสถานที่ให้ความรู้ ให้การอบรมสั่งสอนและฝึกหัดการทำงานต่าง ๆ ห้องเรียนจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างมาก จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้เป็นไปเพื่อความรู้ ทักษะ เจตคติ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนจึงชอบที่ก่อให้เกิดความสนใจ ความต้องการ และความพอใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความมุ่งหมาย

เกี่ยวกับความมุ่งหมายในการจัดห้องเรียนนั้น ละเมียด ลิมอักษร ได้กล่าวว่า การจัดห้องเรียนมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในห้องเรียนที่ดี จัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน เพื่อสนับสนุนการทำงานเป็นหน่วยให้เกิดวินัย เกิดการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการวางแผนงานรวมกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกันกับความต้องการเป็นรายบุคคล และความต้องการของกลุ่มในชั้นเรียน¹ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการสอนของครู และการเรียนของนักเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ นอกจากหลักการและความมุ่งหมายสำคัญในการจัดการสอน และการจัดห้องเรียน เป็นสิ่งที่ครูควรจะต้องทำความเข้าใจ แล้วยังมีทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่ครูควรได้รับการฝึกฝนอบรม เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี เกี่ยวกับทักษะและความสามารถในด้านการจัดการสอน และการจัดห้องเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ได้เสนอทักษะ และความสามารถที่ครูควรได้รับการฝึกอบรมไว้ดังนี้ คือ

1. รูวาทพฤติกรรมการของนักเรียนคนใดให้ความสนใจ หรือขาดการเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน
2. คูแลให้มีการร่วมมือร่วมใจในชั้นเรียน

¹ละเมียด ลิมอักษร, วิชาครู ตอน 2 หลักการสอน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 11 - 14.

3. แสดงท่าทางเอาการเอางาน
4. ให้ความสำคัญแนะนำแก่นักเรียน
5. สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน
6. สามารถควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนที่ก่อความวุ่นวาย หรือความไม่ร่วมมือภายในห้องเรียนได้
7. จัดระบบสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน
8. สร้างระบบการทำงานในห้องเรียน
9. สามารถจัดการและดูแลทุกชั้นชั้นนักเรียนในห้องเรียนได้
10. ให้ความสนใจแก่นักเรียนทั้งหมด
11. มีความสามารถในการดึงความสนใจไปสู่บทเรียน¹

การตัดสินใจในการสอน

ประสิทธิผลของการสอนของครูขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจ เพราะการตัดสินใจช่วยให้การเรียนของผู้เรียน การสอนของครูบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โทมัส เจ ชวล (Thomas J. Shuell) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ครูต้องมีการตัดสินใจในการสอนไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ขบวนการสอนในแต่ละสถานการณ์
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้วิธีการประเมินผล
3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน

การตัดสินใจที่เกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวมานี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง และทักษะในการวิเคราะห์สถานการณ์ในขณะดำเนินการสอน หรือภายหลังการสอนสิ้นสุดลง²

¹หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, เอกสารการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการสอนแบบจุลภาค กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519, หน้า 22.

²Thomas J. Shuell, Learning and Instruction Belmont California: Wadsworth Publishing Co., Inc., 1971, p. 56.

จรรยา คุณดี มีความเห็นว่า การจะตัดสินใจ และเลือกวิธีการจะต้องมีการวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน การวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญในการสอนนั้น อาจพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. เป้าหมายที่ต้องการ
2. ความแตกต่างระหว่างนักเรียน
3. เนื้อหาวิชาที่สอน
4. เครื่องมือ และเทคนิคที่มีอยู่
5. ลักษณะของกลุ่มนักเรียน
6. ปรัชญาการสอนของผู้สอน
7. สิ่งแวดล้อมนอกโรงเรียน
8. สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
9. ทักษะ ความรู้ เจตคติ ความลำเอียง และบุคลิกภาพของตัวครูเอง¹

ในการสอนที่ต้นนี้ ครูที่จะต้องมีการตัดสินใจและวิเคราะห์สถานการณ์ในขณะที่ดำเนินการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยที่ครูจะต้องตั้งคำถามให้ตนเองตอบอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะไม่ทำให้การสอนของครูดำเนินไปอย่างไร้จุดหมายปลายทาง ครูจะต้องคำนึงว่าจะเกิดอะไรขึ้นในชั้นเรียนของตน หรือนักเรียนทุกคนในชั้นเรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่² เพราะการตัดสินใจในการสอนของครูนั้นเองเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของครูผู้สอน³ แต่การที่ครูผู้สอน

¹จรรยา คุณดี, นวัตกรรมการศึกษา (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2521, หน้า

70 - 71.

²Otto J. Lhipla, การวิเคราะห์สถานการณ์ ชูศรี สุวรรณโชติ ผู้แปล (อัครสำเนา).

³Thomas F. Green, The Activities of Teaching. New York: Mc

Graw-Hill Book Co., 1971, pp. 173 - 174.

จะตัดสินใจว่าจะสอนอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ ตามความต้องการนั้น รู้สึกว่าจะเป็นเรื่องที่มีความลำบากอยู่ไม่น้อย กล่าวได้ว่า การตัดสินใจนั้น เป็นหลักเบื้องต้นในการสอน เพราะก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอน ครูจะต้องเลือกจุดมุ่งหมายในการสอนเสียก่อน จะใช้วิธีการสอนอย่างไร วิธีการสอนเฉพาะแต่ละเนื้อหาวิชาควรเป็นเทคนิค วิธีการสอนเช่นไร อุปกรณ์การสอนประเภทใดมีความหมายต่อการเรียนการสอนมากที่สุด และให้ผลการเรียนรู้ต่อผู้เรียนมากที่สุด วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนแบบใดที่สามารถนำมาใช้ได้ ตรงตามเนื้อหาวิชา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรจะได้มีการตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เริ่มต้นดำเนินการสอน จนกระทั่งการสอนสิ้นสุดลง

การประเมินผลการสอน

การประเมินผลการสอนของครูมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นขบวนการที่ช่วยตัดสินใจว่ามีประสิทธิภาพในการสอน ผลของการประเมินจะช่วยทำให้ครูเห็นภาพสะท้อนว่าตนเป็นครูอย่างไร ทำหน้าที่ได้ครบถ้วนและเต็มความสามารถแล้วหรือยัง มีส่วนใดบกพร่องและสมควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้การเรียนของนักเรียนและการสอนของครูบรรลุเป้าหมายตามต้องการ¹ ดังนั้น ถ้าครูผู้สอนได้มีการประเมินผลการสอนของตนเองเป็นระยะสม่ำเสมอแล้ว ย่อมเป็นที่เชื่อได้ว่า การสอนของครูต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้น การประเมินผลการสอน คือ การประเมินผลงานความสามารถของครู โดยมีขั้นตอนการประเมิน ภาณุไญย สารธ เสนอขบวนการในการประเมินผลงานออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

¹อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," การสอนและการวัดผลการศึกษา, ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, หน้า 85.

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลงานให้แน่นอนว่า มีความต้องการประเมินผลงานด้านใด

2. กำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินผลงาน

3. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ

4. แปลผลของข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้¹

ข้อมูลต่าง ๆ มีความสำคัญในการประเมินผลการสอนของครู การนำข้อมูลที่ได้อะไรมาแปลผล ถ้าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องกับสภาพความเป็นจริง ผลที่ได้จะทำให้ประสิทธิภาพการสอนของครูก็มากยิ่งขึ้น อุทุมพร ทองอุไทย กล่าวว่า ข้อมูลที่จะใช้สำหรับการประเมินผลการสอน จำแนกออกเป็น ข้อมูลทางด้านวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของวิชาโดยเฉพาะ และข้อมูลที่เกี่ยวกับเนื้อหา และแหล่งความรู้ทางวิชาการ²

อุทุมพร ทองอุไทย เสนอรูปแบบของข้อความ เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการประเมินผลการสอนของครูไว้ดังนี้

1. เกี่ยวกับการประเมินผลของวิชาโดยทั่วไป
2. เกี่ยวกับการตามจุดมุ่งหมายของวิชา
3. เกี่ยวกับการตามเนื้อหาของวิชา และแหล่งความรู้
4. เกี่ยวกับการตาม การรวบรวมเนื้อหาและวิธีสอน
5. เกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชาของผู้สอน

¹ ภิญญา สารธร, หลักบริหารการศึกษา กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช ฝ่ายผลิต, 2519, หน้า 85 - 86.

² อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," การสอนและการวัดผลการศึกษา, หน้า 86.

6. บุคลิกภาพของผู้สอน
7. เกี่ยวกับคำถามเรื่องความสัมพันธ์ในห้องเรียน
8. เกี่ยวกับเรื่องการกระตุ้นแนวความคิดของผู้เรียน
9. เกี่ยวกับการบ้าน แบบฝึกหัด
10. เกี่ยวกับการทดสอบ การประเมินผลการเรียน และการให้คะแนน
11. เกี่ยวกับเวลา และการทำงานของครูผู้เรียนที่อุทิศให้กับการเรียนในวิชา¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ได้เสนอแบบรายการสำหรับการประเมินผลการสอนในห้องเรียน โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมของครูผู้สอน และผู้เรียนในระหว่างการเรียน พฤติกรรมของครูผู้สอนที่ใช้ในการประเมินผลการสอน กำหนดไว้ดังนี้

1. ทักษะการดึงดูดความสนใจ
2. ทักษะการอธิบาย พรรณา เล่าเรื่อง หรือชี้แจง
3. ทักษะการถาม และการปรับคำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียน
4. ทักษะการรับรู้เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจ
5. ทักษะการส่งเสริมปฏิบัติที่เหมาะสมของผู้เรียน
6. การใช้พฤติกรรมที่ไม่ใช่วาจา การแสดงท่าทาง และสีหน้า
7. การเตรียมบทเรียน และการวางรูปแบบการสอนที่ผู้สอนแสดงออก²

¹อุทุมพร ทองอุไทย, "การประเมินผลการสอนของอาจารย์," การสอนและการวัดผลการศึกษา, หน้า 93 - 116.

²หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, เอกสารการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการสอนแบบจุลภาค กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519, หน้า 42 - 44.

การประเมินผลการสอนของตัวครูเอง นับว่าเป็นความสำคัญและความจำเป็น เพราะการสอนเป็นการทำงานอย่างหนึ่ง ถ้าครูได้มีการประเมินผลการสอนของตนเองสม่ำเสมอแล้ว ขอบกพร่องต่าง ๆ ที่ได้จากการประเมินจะช่วยให้ครูสามารถกำหนดแนวทาง และการปฏิบัติ การสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่โดยปกติแล้ว ครูโดยทั่วไปมักขาดการประเมินผลการสอนของตน โดยใช้การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็น การประเมินผลรวมจากความรู้อุณหภูมิความสามารถของนักเรียนที่แสดงออกในการประเมินผลจากการสอบ ผลที่ได้จากการประเมินรวมค่อนข้าง ทำให้ไม่สามารถบอกได้อย่างแน่ชัดว่า การที่นักเรียนสอบได้คะแนนดี หรือได้คะแนนต่ำ เป็นเพราะสติปัญญาของนักเรียน การวางแผนการสอน การจัดบรรยากาศในห้องเรียน เทคนิคการสอน อุปกรณ์การสอน สภาพแวดล้อมของนักเรียน คือหรือขอบกพร่องที่มีผลทำให้การเรียนของนักเรียนออกมาในลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้น ถ้าตัวครูผู้สอนได้มีการประเมินผลการสอนของตนเป็นขั้นตอนเพื่อหาขอบกพร่อง และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น การเรียนรู้ของนักเรียนก็จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. 2514 ละเอียต จันทรภักดีวิวัฒน์ ได้ทำการศึกษาการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509 - 2511 ในโรงเรียนประถมศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 และ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่ต่อผู้สำเร็จการศึกษา ในด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา ตลอดจนความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาจากสถาบันการฝึกหัดครู ผลการศึกษาพบว่า ในด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอน และการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้สำเร็จการศึกษามีประสบการณ์มาไม่เพียงพอ หรือขาดการปฏิบัติ และฝึกฝนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาและตัดสินใจมาก่อน¹

¹ ละเอียต จันทรภักดีวิวัฒน์, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จประกาศนียบัตรการศึกษา (ป.กศ.) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509 - 2511 ในโรงเรียนประถมศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 และ 2" ปรินทิพานันท์ ปรินทิพามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514, หน้า 62 - 72.

วารุณี ผลบูรณ์ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษากับการสอนวิชาทักษะทางภาษาไทย ซึ่งประโยชน์ประถมศึกษาตอนต้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเพื่อที่จะทราบว่า การสอนวิชาทักษะทางภาษาไทยได้มีการใช้ขบวนการสำคัญในการจัดดำเนินการสอนอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนโดยส่วนใหญ่ทุกระดับการศึกษาขาดการวางแผนในการสอน และครูโดยส่วนรวมได้ดำเนินการสอนตามจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร¹

ในปี พ.ศ. 2520 มาฉพ ภาษิตวิไลธรรม ได้ทำการศึกษาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่สังกัดกองการ ในจังหวัดสกลนคร และนครพนม โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้บริหารการศึกษาในจังหวัดสกลนคร และนครพนม ต้องการครูประถมศึกษามีสมรรถภาพเช่นไร ผลการศึกษาพบว่า สมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่กลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันมากที่สุด คือ

1. สามารถกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักช่วยตนเอง
2. พิจารณาตัดสิน และลงโทษนักเรียนอย่างยุติธรรม
3. เตรียมการสอน โดยทำโครงการสอน บันทึกการสอนได้อย่างชัดเจน และปฏิบัติได้จริง
4. กล่าวที่จะแสดงความคิดเห็น
5. มีการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนทุกครั้ง
6. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนด้วยความเต็มใจ
7. ยอมรับผิด เมื่อตนเองสอนผิดพลาด

¹วารุณี ผลบูรณ์, "การศึกษากับการสอนวิชาทักษะทางภาษาไทย ซึ่งประโยชน์ประถมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเทศบาล จังหวัดพระนคร ปีการศึกษา 2511" ปรินญาทิพนธ์ ปรินญา-มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2513, หน้า 140 - 155.

8. สามารถควบคุม ดูแล ส่งเสริมนักเรียนในการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนการสอน

9. สามารถเสนอบทเรียน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นที่สนใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน

10. ใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับลักษณะวิชา และสภาพการสอน¹

หน้าที่สำคัญของครู คือ การอบรมสั่งสอนทั้งในด้านวิชาความรู้ การประกอบอาชีพ และการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ครูจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญมากขึ้น เมื่อดำเนินถึงความสำคัญดังกล่าวแล้ว ตัวครูเองจะต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างในการทำหน้าที่ดังกล่าว องค์ประกอบสำคัญที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามแนวทางที่กำหนดไว้ คือ

1. สมรรถภาพทางวิชาการ
2. สมรรถภาพในการถ่ายทอดความรู้
3. สมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน

ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพทางวิชาการนั้น โดยภาระหน้าที่ของการสอนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ของครูแล้ว นอกเหนือไปจากความรู้ที่สอนแล้ว ครูต้องใส่ใจในการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ในสถาบันการผลิตครูต้องถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญในการสร้างสมความรู้ให้แก่นักศึกษาคู จากอาจารย์ผู้สอน จากการค้นคว้าด้วยตนเอง ให้ถือเป็นกิจนิสัยที่พึงมีสำหรับนักศึกษาคูทุกคน ทั้งในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถาบัน และภายหลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว

¹มาดณ ภาษีศิริโสธรรม, "สมรรถภาพของครูประถมศึกษาศึกษาที่สังคมต้องการในจังหวัดสกลนคร และนครพนม" ปรินิพนธ์งานวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2520, หน้า 68 - 73.

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวความคิด ในการสร้างแบบสอบถาม และแบบประเมินผลการฝึกสอนนั้น ได้พบว่า การที่จะเป็นครูที่ดี มีความสามารถในการสอนนั้น ขึ้นกับหลายสิ่ง เช่น สมรรถภาพทางวิชาการ สมรรถภาพ ในการถ่ายทอดความรู้ และสมรรถภาพทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอน ซึ่งประกอบ ไปด้วย การวางแผนการสอน การจัดการสอนและการจัดห้องเรียน การตัดสินใจในการ สอน และการประเมินผลการสอน จากสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมา ประกอบกับการ ศึกษาจากแบบประเมินผลของหลาย ๆ สถาบัน ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ในเทศก์ อาจารย์ที่เลี้ยง และนักศึกษา เกี่ยวกับ เกณฑ์ประเมินผลการฝึกสอน ซึ่งพอจะสรุปได้เป็น 6 ด้าน คือ

1. การเตรียมการสอน และบันทึกการสอน
2. การดำเนินการสอน
3. การใช้สื่อการเรียนการสอน
4. บุคลิกภาพ
5. การปกครองชั้นเรียน
6. การสรุปบทเรียน และการจัดผล ประเมินผล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย